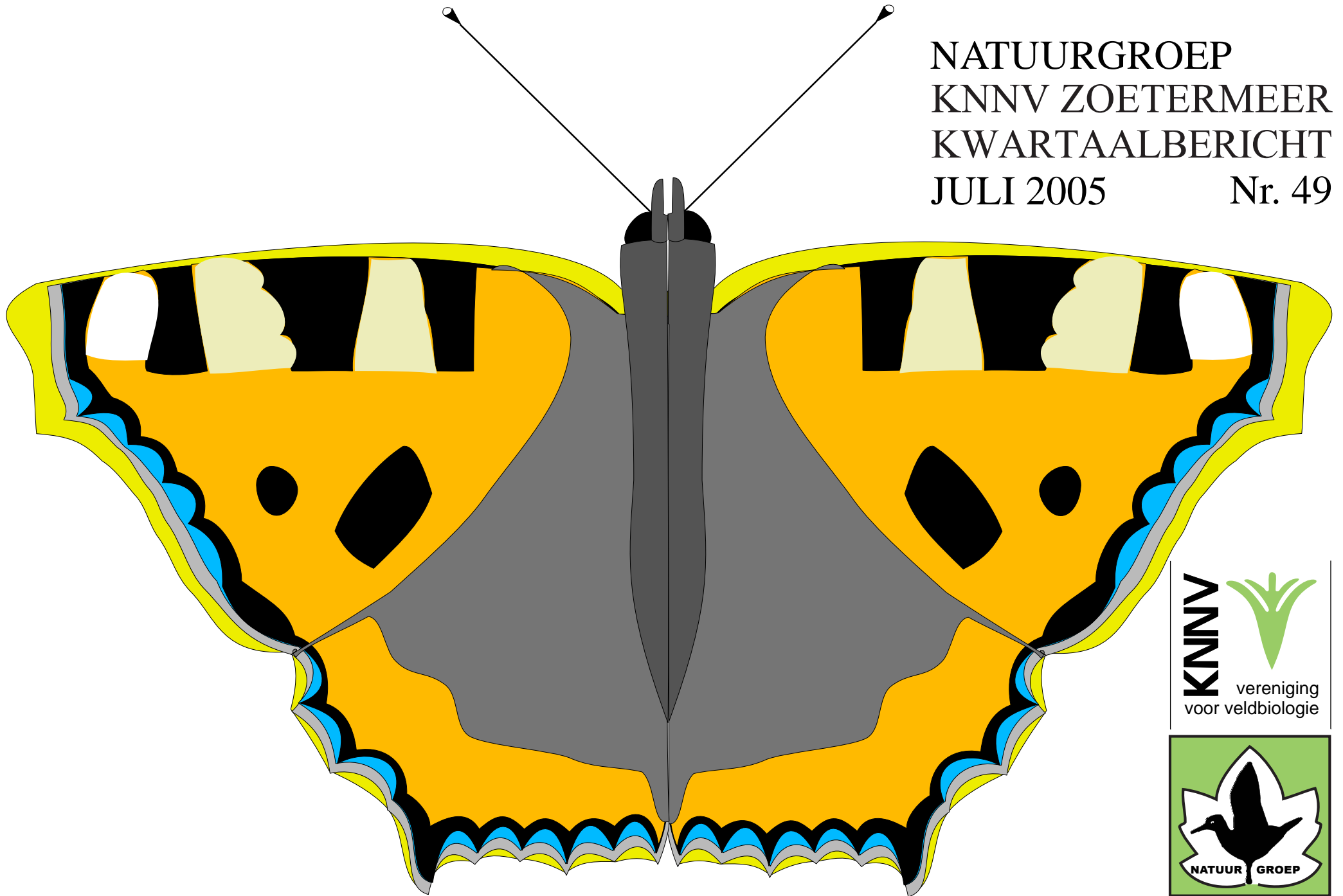

NATUURGROEP
KNNV ZOETERMEER
KWARTAALBERICHT
JULI 2005 Nr. 49

KNNV NATUURGROEP ZOETERMEER

www.knnv.nl/zoetermeer/

KWARTAALBERICHT Nr.49   juli 2005

INHOUD

1. VAN DE REDACTIE	3
2. KNNV-EXCURSIE IN HET WESTERPARK OP ZONDAG 24 APRIL	3
3. DE WEBSITE VAN DE KNNV-AFD. ZOETERMEER	5
BERICHTEN UIT DE PLANTENWERK GROEP.....	6
4. HET VERNEDEPARK OP DONDERDAG 14 APRIL	6
5. DE PLANK OP 28 APRIL, ONS EERSTE BEZOEK AAN DE NATUURTUIN	7
6. HET BUYTENPARK, KM-HOK 305722 OP 12 MEI.....	8
7. VERLATEN AKKERS IN OOSTERHEEM OP 26 MEI.	9
8. PLANTENWERK GROEPWEEKEND VAN 10 TOT EN MET 12 JUNI.....	10
9. EEN TREINLOZE VRIJDAG OP 17 JUNI	14
10. BREDE WESPENORCHISSEN EN BRUINE ZANDOOGJES OP 23 JUNI	15
11. LEUKE PLANTENVONDSTEN VAN HET VOORJAAR 2005.....	16
GEZIEN IN ZOETERMEER:	18
12. ZOETERMEERSE WAARNEMINGEN UIT HET VOGELDAGBOEK.....	18
13. VOGELS.....	20
14. LIBELLEN.....	21
15. MYSTERIEUZE VLEERMUIS IN ZOETERMEER.....	21
BUITEN DE VERENIGING	21
16. SPRINKHANEN EN KREKELS	21
17. OVERLEG ZOETERMEERSE NATUURVERENIGINGEN	25
18. VERTEGENWOORDIGENDE VERGADERING VAN DE KNNV	26
19. ZANGLIJSTER, NU WAT ANDERS GRAAG.....	27
20. NOORDNATUURNIEUWS, ZOMER 2005.....	28
21. NATUUR- EN MILIEUAGENDA ZOETERMEER	30

22. NAMEN	33
23. IK WIL OOK LID WORDEN	33
24. INDEX	33

Ook in Zoetermeer schrijft de natuur geschiedenis. Zij zoekt haar journalisten, want zij bestaat slechts bij de gratie van wie haar ziet.

***Doe 1x per 2 à 3 weken 2
uurtjes mee met de
plantenwerkgroep.
Goeie sfeer, boeiend,
leerzaam, nuttig.
Informatie: Evelien van den
Berg, tel: 079-3213445
(18:00-19:30)***

1. Van de redactie

De zomer van 2005 is inmiddels goed op dreef. De eerste officiële hittegolf van dit jaar hebben we al weer achter de rug. Wat de flora en fauna betreft hadden we, ook dit voorjaar weer van doen met een aantal opmerkelijke ontwikkelingen. Een extreem vroege bruine glazenmaker in het oude deel van het Buytenpark, grote keizerlibellen die tegenwoordig ook in tuinen algemene verschijningen zijn geworden, een officieel broedgeval van de ooievaar in de Leyens (zonder jongen) en een nieuwe mysterieuze vleermuis in Zoetermeer. Of het nu komt door die late winter van maart valt niet met zekerheid te zeggen, maar de vlinderliefhebbers onder ons klaagden steen en been dit voorjaar. Op dit moment (laatste week juni) echter vliegen de bruine zandoogjes weer volop in de bloemrijke hooilanden van het Westerpark. Al met al wordt de natuur er de laatste jaren niet bepaald voorspelbaarder op. Een eensluitende verklaring voor al deze natuurverschijnselen valt niet te geven.

Zuidelijke soorten zoals het zuidelijk spitskopje (een sprinkhaansoort) dat op dit moment bezig is met zijn opmars naar het noorden werd in het van Tuijllsportpark aangetroffen. De kleine roodoogjuffer, een libellensoort die enkele tientallen jaren geleden pas voor het eerst in Nederland is waargenomen vliegt tegenwoordig in Zoetermeer in grote aantallen rond. Ook breiden exoten als nijl- en canadese ganzen, halsbandparkieten en de geherintroduceerde ooievaar zich jaarlijks flink uit. De laatste soort lijkt in 2005 definitief als broedvogel in centrum Den Haag terug te zijn, dit na de afwezigheid van een eeuw! Stedelijke warmteminnende plantensoorten als spaanse dravik en harig vingergras gaat het hartje Zoetermeer voor de wind en de volgende golf stedelijke nieuwkomers met kransmuur in de voorhoede dient zich al weer aan.

Uit dit alles blijkt overduidelijk dat de natuur onvoorspelbaar reageert op de veranderende omstandigheden die wij mensen zowel onbewust als bewust veroorzaken. Hoezo natuurdoeltypen en doelsoorten? De boomholtes die door het natuurlijker geworden bosbeheer in stedelijke parken ontstaan worden niet bevolkt door grote bonte spechten, maar door halsbandparkieten. Groene spechten in stedelijke parken eten tegenwoordig in plaats van rode bosmieren stadse mieren. Gruttokuikens zijn gewild voedsel geworden voor de enorm toegenomen kraai- en roofvogelstand. De aanwas van jongen was nog nooit zo dramatisch laag als dit jaar.

Conclusie: natuur blijft ons steeds verrassen en wij natuurjournalisten dienen uiterst waakzaam te blijven omdat we niet zomaar kunnen geloven wat beleidsambtenaren, groenontwerpers en bureaubiologen ons proberen wijs te maken.

2. KNNV-excursie in het Westerpark op zondag 24 april

Tilly Kester

Fig. 1 Lodewijk van Duuren kijkt toe ...

Fig. 2 hoe Peter van Wely ons leidt

Bij de aanvang van de excursie heette Lodewijk van Duuren de gasten en Peter v Wely (onze gids) van harte welkom. In totaal gingen we met 13 mensen, waaronder meerdere KNNV-leden op stap. Het was een prachtige dag met een heerlijke temperatuur van zo'n 18 graden Celsius. Naast het pad dat naar de natuurtuin voert, aan de voet van een wilg liet Peter ons de prachtschubwortel zien. Deze plant is twee jaar

geleden voor het eerst gevonden in het griend in de natuurtuin. Prachtschubwortel is een soort die op de wortels van populieren en wilgen parasiteert. Onder het lopen liet Peter ons de diverse kruisbloemigen zien, zoals de pinksterbloem, de kleine veldkers en het look zonder look.

Fig. 3 Prachtschubwortel

Fig. 4 Look zonder look

De eerste citroenvlinder van die dag werd genoteerd en ook de voorjaarsvorm van het landkaartje, zittend op het gras. Uiteindelijk vloog hij op door het naderbij kruipen van een bruine kikker. Later nog meer citroentjes gezien en ook een paar keer een klein geaderde witje.

Peter vestigde onze aandacht op het gefluit van een boomkruiper en een winterkoninkje, ook wel klein jantje genaamd en verderop in het park op een zwartkop en een tjiftaf. Een sperwer die gebruik maakte van de termiek. Op een brug vertelde Peter dat er zeelten en karpers in het water zitten die in de paartijd grote golven kunnen veroorzaken. Toen zag Peter een wezel die het pad overstak, later zagen we ook een haas. Ook paddestoelen kwamen aan bot, de zadelzwam, de glimmerinktzwam en op dood hout gewone zwavelkopjes en zwerminktzwammetjes, elders een melige bovist.

In het park waren op diverse plaatsen hele struweelranden weggekapt. Vlinders, zoals de citroenvlinder patrouilleren in de paartijd langs deze randen en hebben dus geen beschutting meer. Peter ziet daardoor minder vlinders. Een bloeiende appelboom werd bezocht door honingbijen (pluimvee van de imkers). Volgens Peter zie je daardoor minder solitaire bijen (concurrenten). Ook zagen we diverse grote hommelmkoninginnen. Van de zweefvliegen zagen we: de pendelzweefvlieg, de snuitzweefvlieg en de blinde bij.

In het zuidwesthoek van het park op een open stuk stond heel veel barbarakruid in bloei. Naast het gewoon barbarakruid was ook het bitter barbarakruid van de partij.

Een grote familie hield een picknick en kinderen vroegen of we op zoek waren naar eetbare planten. Langs het pad groeide bosveldkers. De wilgen stonden overal in bloei. We zagen een vrouwelijke grauwe wilg die groene katjes draagt. Na zo'n twee uur waren we weer terug bij 't Westpunt. Het was een leuke, leerzame en gezellige excursie. Bedankt Peter!

De volgende KNNV-excursie zal plaatsvinden op zondag 14 augustus om 13.30 uur.

Plaats: Westpunt bij de natuurtuin, Westerpark

Gids: Peter van Wely

Thema: vlinders en flora

3. De website van de KNNV-afd. Zoetermeer

Fred Reeder

KNNV ZOETERMEER

Welkom
Contactpersonen
Kwartaalbladen
Plantenwerkgroep
Plantenlijst
Verspreidingskaartjes
Links
Nieuw in 2005

Welkom op de website van de KNNV van Zoetermeer

Op deze site vindt u de gegevens van de KNNV afdeling, links naar ander natuurgroepen van Zoetermeer en naar de kwartaalbladen waarin verslag wordt gedaan van de activiteiten van de KNNV Zoetermeer. Tevens staan hierin interessante bijdragen over het wel en wee van de natuur in Zoetermeer en bijdragen van enige leden die inmiddels naar elders zijn vertrokken.

De overige rubrieken geven u een inzicht in de verscheidenheid van planten zoals deze in de diverse biotopen in Zoetermeer voorkomen. Zoetermeer kent een veelheid van biotopen van stad tot stadspark, van moerasgebieden tot bos. Al deze gebieden zijn in de voorbije, nu reeds ruim tien, jaren door een groep enthousiaste groep vrijwilligers, "de plantenwerkgroep", in kaart gebracht.

laatst bijgewerkt 4 juli 2005

© Fred Reeder

Fig. 5 <http://www.knnv.nl/zoetermeer/>

Misschien heeft u het al gemerkt maar traag doch gestaag zijn we bezig om de website van onze KNNV afdeling aan te kleden.

Wanneer u de landelijke KNNV website aanklikt en via "afdelingen" de Zoetermeerse site oproept vindt u hier naast wat gegevens over de KNNV afdeling de mogelijkheid om een paar items aan te klikken. Door op "**kwartaalbladen**" te klikken kunt u alle tot nu toe gedigitaliseerde kwartaalberichten opvragen en bekijken. Door "**plantenwerkgroep**" aan te klikken vindt u gegevens over de plantenwerkgroep en het programma van 2005. Klikt u op "**plantenlijst**" dan vindt u alle tot nu toe in Zoetermeer gevonden planten alfabetisch gerangschikt op Nederlandse naam. De plantennamen die onderstreept zijn hebben we inmiddels met behulp van twee foto's in beeld gebracht. Hierbij dient te worden opgemerkt dat we alleen foto's plaatsen die in Zoetermeer zijn genomen.

Gedurende het komend seizoen zullen we trachten deze lijst zo compleet mogelijk van foto's te voorzien. Mocht u hiervoor digitale foto's beschikbaar willen stellen het volgende. Omdat de foto's enige bewerking moeten ondergaan zouden we deze graag op een formaat van minimaal 200 kb ontvangen, het liefst een overzicht en een detailfoto per soort. U kunt ze mailen naar Zoetermeer@KNNV.nl en dan komt het allemaal in orde. Verwacht echter niet dat de foto direct geplaatst wordt want alles heeft zijn tijd nodig. Wanneer u verspreidingskaartjes aanklikt kunt u een kaart oproepen van Zoetermeer, verdeeld in vierkante kilometers. Door in het vak "soort" de gewenste plant aan te klikken krijgt u een beeld van de verspreiding van de soort in Zoetermeer. Door een cirkel aan te klikken krijgt u links onder gegevens over het aantal waarnemingen per vierkante kilometer. De lijst van planten die u hiermee kunt oproepen is gekoppeld aan de plantenlijst en wel aan de soorten die van een foto zijn voorzien. Tenslotte heeft u nog één keuze over, links, waarmee u de sites van onze zusterverenigingen kunt oproepen.

Mede namens de twee andere leden die hieraan werken, Tilly Kester en Wim de Liefde wens ik u veel plezier met de site

BERICHTEN UIT DE PLANTENWERKGROEP

Johan Vos

Het plantenseizoen is inmiddels in volle gang en onze leden zijn op donderdagavonden (eens per twee weken) in parken en wijken aan het struinen om een zo volledig mogelijk beeld van de Zoetermeerse wilde flora te krijgen. Hieronder volgen verslagen van onze belevenissen. Dat is echter nog niet alles. Achter de computer wordt tegenwoordig ook hard gewerkt aan een Zoetermeerse plantenwebsite. Fred doet verslag van de stand van zaken. Voor het programma van de plantenwerkgroep kunt u ook op deze website terecht of Kwartaalbericht nr. 48, blz. 5 opslaan. Verder krijgt de Zoetermeerse wilde flora de nodige aandacht in het juli-nummer van het Zoetermeer Magazine dat gratis huis aan huis in Zoetermeer wordt verspreid. Kortom, we zijn volop actief!

4. Het Vernedepark op donderdag 14 april

Fred Reeder

Voor de eerste plantenwerkgroepavond van dit jaar stond het Vernedepark op het programma. Het weer voor deze avond beloofde niet veel goeds. Het regende flink, toen ik per fiets arriveerde waar Johan al aanwezig was, gewapend met paraplu. Langzaam aan kwamen er steeds meer leden opdagen zodat we uiteindelijk met Peter, Inge, Evelien, Monique, Johan en Fred de wandeling konden starten. Maar eerst werd er nog even fel gediscussieerd over het snoeibeleid van de gemeente in het Westerpark en Buytenwegh, bij Peter voor de deur. Het was overduidelijk dat de leden het daar niet mee eens waren want snoeien kan op vele manieren en de gemeente gaat wel erg rigoureuus te werk. Het gebied dat we bezochten is een van de oudere parken van Zoetermeer waar zich ook de nodige sportaccommodaties bevinden. Ook hier is een groot aantal oude bomen omgelegd waarbij er als het ware nieuwe paden van versnipperde takken zijn ontstaan. De meeste voorjaarsbloeiers werden aangetroffen zoals hondsdrif, maarts viooltje, witte en paarse dovenetel, koolzaad, look-zonder-look en italiaanse aronskelk.

Fig. 6 Italiaanse aronskelk

Fig. 7 Kraailook

Opmerkelijk was hier een grote groeiplaats van kraailook en twee vormen van eenzelfde plantensoort, wat reden was voor discussie. Op dit moment kwam Tilly de groep versterken. Een test met de hand van Fred of er brandharen op de plant aanwezig waren viel echter positief uit. De grote brandnetel dus. Een gedeelte van de wandeling voerde langs de A12 en dan realiseer je je weer eens wat een ongelofelijke herrie zo'n weg maakt! We konden elkaar hier nauwelijks verstaan. In de slootberm werd penningkruid, tweerijge en

oeverzegge aangetroffen. Langs de Delftsewallenwetering, die ons weer van de A12 afvoerde troffen we diverse moerasplanten aan zoals grote waterweegbree, waterzuring, watermunt en de eerste bladeren van de witte waterlelie. Johan vertelde dat zich hier, onderaan de dijk in de bosstrook al sinds mensenheugenis een grote vindplaats bevindt van mansoor (voor meer informatie zie KNNV-kwartaalbericht nr. 47, blz. 10). Ter hoogte van het door het kappen ontstane nieuwe snipperpad stonden inderdaad nog vele exemplaren van deze wat onooglijke voorjaarsbloeiër.

Op dit pad kwam wederom het kapbeleid van de gemeente ter discussie. Het zit de leden van de PWG duidelijk hoog, waarbij ook nog even werd aangehaald dat je als particulier geen bezwaar tegen dergelijke zaken kunt aantekenen wanneer je er geen persoonlijk belang bij hebt. Juridisch allemaal prima in orde maar wel teleurstellend voor mensen zoals ik, die geprobeerd hebben met een bezwaarschrift te protesteren tegen het kappen van bomen ten behoeve van meer parkeerplaatsen bij de golfbaan in het Westerpark. Maar goed, al discussiërend hadden we toch zo'n 60 soorten aangestreept en was het een wat natte maar goede start van een nieuw jaar planten inventariseren.

5. De plank op 28 april, ons eerste bezoek aan de natuurtuin

Fred Reeder

Dit is geen film van Laurel en Hardy of een verslag van de film "de plank" van een stel Engelse komieken, maar een relaas van het bezoek van de plantenwerkgroep aan de natuurtuin in het Westerpark. Met speciale toestemming van de beheerder mochten we met een plank de sloot oversteken die het poldertje in de tuin beschermt tegen ongewenste betreding. De plank werd te voorschijn gehaald uit het Westpunt bij de ingang van de tuin en Wim, die ons deze avond vergezelde, ging gewapend met de plank op pad. Eerst werd er stilgestaan bij de prachtschubwortel die langs het toegangspad van de tuin staat en bekeken we enkele reeds uitgebloeide exemplaren van het donkersporig bosviooltje dat hier al jaren staat. Voor wie wil weten hoe dat Zuid-Limburgs viooltje hier ooit terecht is gekomen raad ik aan om Kwartaalbericht nr. 10, blz 11 er nog maar eens op na te lezen. Die prachtschubwortel (Fig. 3 pag. 4) verschijnt op steeds meer plaatsen in het griend.

Tussen de bedrijven door kon Peter mijn waarneming van een nachtegaal in het park op 13 april bevestigen. Al noterend wandelden we richting poldertje waar Wim de plank over de sloot legde zodat we al wiebelend de overkant konden bereiken. Peter had geen behoefte aan natte voeten en bleef maar aan de veilige kant. Ben, Tilly, Johan, Monique en Fred namen de kans waar om het weilandje uitgebreid te bekijken. Hier vonden we de grote en de geknikte vossenstaart, tezamen met de eerder genoemde duist waren de drie in Zoetermeer algemeen voorkomende vossenstaarten deze avond present. Er stonden vele rozetten en een al bloeiend exemplaar van de brede orchis temidden van reukgras en lidrus.

Fig. 8 Brede orchis

Fig. 9 Kluwenhoornbloem

Een hoornbloemsoort bracht ons in de problemen maar uiteindelijk kwamen we toch bij de kluwenhoornbloem uit. Terug over de plank dan maar weer. In de wat vervallen molenbakken stond opvallend veel lidsteng. Via het vlonderpad door het griend, waar de zomerklokjes bloeiden kwamen we bij de oude muren waar de muurleeuwebek volop in bloei stond. Onder de fruitbomen stond nog gulden sleutelbloemen in bloei. Aan vogelzang deze avond geen gebrek en de koekoek liet zich boven in een boomtop ook nog even bewonderen. Op de terugweg, nog even de kievitsbloem noterend, kwamen we zo'n twee uur later weer bij de ingang aan. De plank werd weer in het Westpunt gedeponneerd en iedereen ging tevreden op huis aan.

6. Het Buytenpark, KM-hok 305722 op 12 mei

Evelien van den Berg

Vanavond waren Johan, Fred, Peter, Tilly, Annet, Evelien en Sini met haar trouwe metgezel Kazan aanwezig. Monique had het te druk en had zich afgemeld. Het was zonnig en fris weer, we boften met deze weersgesteldheid. We wandelden richting voormalige puinstort en noemden achter elkaar de ons zo bekende planten op. In het begin gaat dat razendsnel. Johan heeft het dan erg druk met zijn "R" karwei, nl het aanstrepen van alle opgenoemde planten op de lijst. hondsdrif, robertskruid, kruipende en scherpe boterbloem, paarse dovenetel, jacobskruiskruid, akkerdistel. etc, etc. Sini dacht, ik zal mijn stem ook eens laten horen. Zij ontdekte een morgenster met gesloten bloemhoofd. Het was de gele. Waarom geel en niet paars?

De steel van het hoofdje was naar boven nauwelijks verbreed, bij de paarse zijn de stelen der hoofdjes sterk verbreed.

Ook bijzonder was dat onze ontdekkingstocht begeleid werd door het gezang van Guus Meeuwis dat uit Snowworld naar ons uitwaaierde. We zagen twee pollen ezelsoren, en vlak daarbij gewoon en bitter barbarakruid. Het verschil: het gewoon is forser, heeft een "lossere bloei" en de eindslip van de bladen is groter. Bitter barbarakruid werd vroeger ook wel vroeg barbarakruid genoemd, omdat het gemiddeld vroeger bloeit, vulde Peter aan. Verder gekroesde melkdistel, waarbij Peter opmerkte dat als je al zo lang natuurwaarnemingen doet, er al heel wat naamsveranderingen geweest zijn. Zo was de naam van de gekroesde melkdistel voorheen ruwe en daarna nog eens brosse, het valt niet mee om die omslag in het geheugen te maken. Een forse kruldistel had onze aandacht en daar zat Tilly gezellig naast, niet om de plant eens nader te bekijken, nee ze was uitgegleden en op haar zitvlak terecht gekomen. Een heel komische vertoning. Er stond een mooie pol rietzwenkgras en aan het water liesgras.

Op een stukje wat pionierachtige, zandige open grond, een beginnende teunisbloem, overblijvende ossetong (met zijn prachtige hemelsblauwe bloemen) en zachte dravik, die nu trouwens overal bloeit. We bekeken een kruising tussen een krul -en ridderzuring de bermzuring. We passeerden een veld veenwortel, de landvorm, welke bijna nooit bloeit. Al wandelend kwamen we aan bij een grote ONTDEKKING die Peter al eerder had gedaan: kruisbladwalstro!

We troffen het aan in een prachtige geelgroene kleur aan de overkant van het slootje waar we voor stonden, we konden er echter niet dicht bij komen. Annet als echte natuurfreak, popelde om de plant beter te kunnen bekijken. Ze liep speurend rond langs de afscheidingen, een mogelijkheid zoekend om de plant te bereiken. Helaas zonder succes. Toen klonk Annet haar stem : "dan doe ik mijn sokken en schoenen uit, en waad ik door het slootje". Annet is gek op natte voeten. (denk maar aan Drente). Wij weerhielden haar van deze moedige daad. Wonderlijk, een plant, die thuis hoort aan de grote rivieren en hier groeit. Wij verbaasden ons, over het aan het water gelegen hondenstrandje (aangegeven door een bordje). Vanaf deze plek kunnen de dieren een bad nemen (en daarna koesterend in de zon weer droog worden) en dan ziet u het voor u. Voorts troffen we een aantal varens aan, die door Johan grondig geïnspecteerd werden, wat Fred de uitspraak ontlokte: "het lijkt wel een doktersonderzoek". De uitslag: mannetjesvaren.

Fig. 10 Kruisbladwalstro

Fig. 11 Mannetjesvaren

Verderop prachtig bloeiende eiken; het plaatje werd vervolmaakt door de zonnestrallen op de nog tere lichtgroene bladeren en op de mannelijke bloeiwijzen. De vrouwelijke bloemen konden we niet vinden. (zie ecologische flora deel 2 blz.110). Even later een royale groeiplaats met tijm-ereprijs. Het lukte Peter een aantal spanners in zit te bekijken. De naam horen we nog; evenals een heel veld met zeggen, die we ook niet op naam konden brengen. De mierikswordel van jaren terug handhaaft zich nog steeds en stond in vol ornaat te bloeien. In het gedeelte van het Buytenpark dat als eerste is aangelegd en nu een bosachtige indruk maakt zijn veel dennen aangeplant. Ze doen het goed, maar eigenlijk horen ze niet thuis in het Hollandse polderlandschap. In dit gedeelte troffen we veel verschillend gekleurde smeerwortels aan, o.a. witroze, donkerroze en paarse, heel fraai. We betraden nu het ruiterspad om naar onze fietsen te gaan, bij Johan kwam een gevoel uit zijn jonge jaren naar boven waardoor hij een staaltje van zijn kunnen als galopperend paard weggaf. Na de zeer welkome thee van Sinie namen wij afscheid van elkaar, waarbij de vedermuggen op hun manier ons gedag zeiden.

7. Verlaten akkers in Oosterheem op 26 mei.

Ben Starink

Ook op donderdagavond 26 mei was de plantenwerkgroep weer eens actief. We hadden om 19.00 uur voor de brandweerkazerne aan de Olaf Palmelaan afgesproken. De groep bleek deze avond aardig gedecimeerd, maar desondanks was het met zijn drieën een vruchtbare en gezellige avond. Na een korte blik op de kaart om het juiste kilometerhok te bepalen, gingen we aan de slag op een braakliggende akker. Maïs en gezien de nog resterende aardappelplanten, mogelijk ook aardappelen zijn hier ongetwijfeld jarenlang verbouwd. Het was een bizarre aanblik: een ecologische woestijn gekenmerkt door een keiharde kleibodem compleet met barsten met hier en daar verspreid voorkomend, wilde planten. De eigenschappen van de bodem werden in een klap duidelijk toen we een behaarde boterbloem probeerden uit te graven. Dit om te controleren of het geen knolboterbloem was. Dit was overigens een unieke vondst omdat deze soort voor het eerst aan de oostkant van Zoetermeer werd aangetroffen. De droogte had duidelijk haar weerslag op de aanwezige vegetatie. Mogelijk was er ook gespoten. In ieder geval waren veel planten bezig met de "strijd om te overleven".

Verder vloog een kievit in het rond die ons probeerde af te leiden van haar jong dat zich verborg tussen de vegetatie aan de oostzijde van de akker. Om de kievieten verder niet onnodig te verontrusten, zijn we snel in noordelijke richting vertrokken. Het veelvuldig voorkomen van de slanke waterweegbree in de sloot aan de noordzijde van onze akker was opvallend. Blijkbaar was er slootbagger uit de sloot op de kant gezet, want een enkel exemplaar van deze soort kwam op de uitgedroogde grond voor. Verder werd veel lidrus op die plek aangetroffen. Aan het einde van onze wandeling ontbrak nog een aantal ereprijssoorten dat karakteristiek is voor een dergelijke milieu. We hadden tot nu toe slechts de klimop- en de veldereprijs gevonden. We werden echter op onze wenken bediend, opeens was daar ook de grote ereprijs, maar

interessanter nog was de gladde ereprijs! Deze soort staat bekend als een extreme pionier (van de kale grond) die soms jaren niet in Zoetermeer wordt waargenomen en dan ineens massaal kan opduiken.

Fig. 12 Gladde ereprijs

Fig. 13 Grote ereprijs

Langs het pad naast de akker was er opgaande houtige vegetatie. De zoom ervan bevatte een aantal opmerkelijke soorten. Zo werd daar een tuinakelei met dubbele bloemen aangetroffen. Overigens werden op de akker zelf ook enkele tuinplanten aangetroffen. Dit is opmerkelijk, want in de verre omgeving is geen tuin te bekennen. Verder stonden aan de rand van deze opgaande vegetatie: ridderzuring, brede stekelvaren, gewone engelwortel en gevlekte scheerling. De gevlekte scheerling is overal in Nederland zeldzaam en in Zoetermeer maar van enkele groeiplaatsen bekend en dodelijk giftig. Toen restte ons nog een prachtige zonsondergang ter afsluiting van deze geslaagde avond.

8. Plantenwerkgroepweekend van 10 tot en met 12 juni

Annet de Jong

Vrijdag 10 juni.

Klokslag 15.00 uur startte het plantenweekend op de parkeerplaats van Landgoed Koningshof aan de Duinlustweg in Haarlem, gemeente Bloemendaal. Deelnemers waren Sinie, Evelien, Tilly, Johan en ondergetekende, een half uur later sloot Inge zich bij ons aan. Gelukkig had ze ons kunnen vinden toen wij de welig bloeiende pijpbloem aan het bewonderen waren.

Landgoed Koningshof, 150 ha groot ligt voor een belangrijk deel in het oudste gedeelte van de duinen. Het gebouw zelf is in 1898 gebouwd en wordt momenteel als kantoor gebruikt. Tijdens de wandeling naar het westen was de overgang van binnenduinbos naar halfopen duinstruweel prachtig te zien. Om het halfopen duinlandschap niet te laten dichtgroeien zijn Shethand-pony's ingezet voor het grove graaswerk en het konijn, voor zover nog aanwezig, houdt als kleine grazer het plantendek verder bij. Het weer was bewolkt, maar aangenaam van temperatuur. In dit soortenrijke gebied hebben de plantenwerkgroepleden heel wat nieuwe indrukken kunnen opdoen. Dit epistel is bedoeld om van deze indrukken nog wat te kunnen nagenieten.

We stonden onder andere stil bij het trosglidkruid. De planten die we hier zagen droegen donkerpaarse bloemen en waren zachter behaard dan de planten die we kennen uit de Natuurtuin. Het trosglidkruid van Middenduin, die we de volgende dag zouden zien leel echter wel als twee druppels water op de Zoetermeerse variant (met de witte onderlip) van deze soort. Mannetjes-ereprijs had er dit jaar erg veel zin in, we vonden hem bijna overal in grote aantallen, prachtig! Zanddoddegras, makkelijk herkenbaar, hondstong, slangenkruid en ossentong bracht bij Evelien enige verwarring te weeg. Verderop stond ook de vleugeltjesbloem volop te bloeien en wel in drie kleuren: paars, blauw en zuiver wit! Drienermuur zal in Zoetermeer voorlopig wel niet voorkomen, omdat deze soort een bosbodem "in ruste" vereist. Mahonie vinden we in de Zoetermeerse plantsoenen aangeplant, hier in de duinen komen we deze soort veelal verwilderd tegen. Een omgekeerde wereld.

Nadat we in een plaatselijke, gezellige uitspanning in de buurt een overheerlijke avondmaaltijd hadden genuttigd, bezochten we landgoed Elswout. Ook dit landgoed ligt aan de binnenduinrand. Ter plekke van het landgoed is in de 17e eeuw het oorspronkelijke duin afgegraven en op de zo ontstane vlakte werd een compleet nieuw landschap geschapen met abrupte niveauverschillen. Op Elswout is dus alles wat je ziet ooit door mensenhanden gemaakt en aangeplant. Het duinzand werd overigens richting Amsterdam afgevoerd om daar dienst te doen als ophooggrond om de uitdijende grachtengordels te kunnen bouwen. Het afgraven en verkopen van duinzand is eeuwenlang een belangrijke bron van inkomsten geweest in deze streken. Op natuurgebied komen op Elswout bijzonder veel soorten paddestoelen voor, waaronder zeer grote echte tonderzwammen. Elke eerste zondag van de maand oktober organiseert het IVN hier een paddestoelendag. Verder geniet Elswout bekendheid om zijn rijke stinzenflora die in maart en april prachtig in bloei staat. We genoten van deze bijzondere avondwandeling en we waren het er snel over eens dat de ree bijgeschreven zou kunnen worden als "waarneming van de avond". Haar kleine koppie met haar mooie grote ronde oren net boven de vegetatie uitstekend en als een echte gazelle zeer gracieus wegspringend. Johan en Inge gingen na afloop terug naar huis, Tilly, Evelien, Sinie en ik gingen naar de jeugdherberg waar we een kamer hadden voor vier personen. We hadden reuze lol toen bleek dat Evelien en Sinie, elk onafhankelijk van elkaar, een fles overheerlijke witte wijn uit hun weekendtas te voorschijn toverden, inclusief kurkentrekker en glazen!

Een volmaakte afsluiting van een boeiende middag.

Zaterdag 11 juni.

Fig. 14 De plantenwerkgroep bij het Kennemermeer in IJmuiden

Om 9.00 uur verzamelen bij de Haarlemse jeugdherberg. We konden nu ook Fred verwelkomen. Anneke Koper van de KNNV afd. Haarlem zou ons deze ochtend de nieuwe duinen rond het Kennemermeer ten zuiden van IJmuiden laten zien. Door de verlenging van de zuiderpier is er na 1970 een compleet nieuw duinlandschap, incl. zeereep/strand ontstaan met hier en daar kenmerken van het zogenaamde "zeedorpenlandschap". Zolang er kalk in de bodem zit, gedijt de duindoorn hier prima. Bij niets doen kan deze soort na een jaar of 20 de overhand krijgen. Wil je de karakteristieke flora van nu behouden, dan moet er wat gedaan worden aan beheer en met name dient de duindoorn teruggedrongen te worden. Door

tegengestelde belangen van diverse partijen in dit gebied is dit erg moeilijk. De KNNV Haarlem buigt zich over dit probleem.

Gelukkig konden we deze morgen nog erg veel moois zien. Direct al zagen we een grote groeiplekken met bloeiende nacht- en oorsilene, planten die karakteristiek zijn voor dit gebied. Oorsilene is tweehuizig en de mannelijke en vrouwelijke planten waren beide erg mooi in bloei te zien. Verder ontbrak ook de kegelsilene niet. Fakkелgras schitterde prachtig in de zon. De zeemelkdistel (mooie grote gele bloemhoofdjes) die we nu van Ruud (van der Meyden) weer gewoon akkermelkdistel mogen noemen. Waternavel, op zich niet zo bijzonder, maar ik had nog nooit de bloeiwijze ervan kunnen aanschouwen en vroeg ernaar. En ja hoor Anneke toverde een piepklein superdun stengeltje met een nog kleiner "knopje" tevoorschijn. Dat was dus de beruchte bloeiwijze.

Nu werd er niet alleen naar planten gekeken, ook hoorden en zagen we onder andere rietgors, rietzanger, dodaars, gierzwaluw, nachtegaal, torenvalk, braamsluiper en fitis. Verder vloog het hooibeestje verschillende keren voor ons uit en konden we de zeer harige en kleurrijke rups van de grote beer bewonderen. Jammer genoeg was er die ochtend een actie van vrachtwagenchauffeurs, die zich luid toeterend in IJmuiden hadden verzameld, dit rumoer werd vrolijk ondersteund door de vreugdevolle zang van Frans Bauer. Gelukkig stoort de flora zich niet aan "geluidsvervuiling". Vervolgens togen we richting zee om daar de primaire duinvorming met de daarbij behorende flora de bekijken. We zagen onder andere: prachtige exemplaren van zeewolfsmelk, blauwe zeedistel, hazenpootje (nu achteruitgaand). De "vondst van de morgen" was wel de zeelathyrus (enkele exemplaren) en de zeevenkel (een grote populatie). Pas tegen 15.00 uur arriveerden we in Middenduin, onze volgende bestemming. Een zeer afwisselende gebied met een grote, lage natte vallei, een droger bebost gedeelte en stukken open duin.

Met name de laatste tien jaar is hier veel werk verzet om de natuur (van de natte duinvalleien) wat meer armslag te bieden. Het bosgebied is in het begin van de 19-de eeuw aangeplant om het verstuiwen van het duin tegen te gaan. In een duinrel massaal lidsteng, beginnende waterviolier en ontzettend veel (padden-) dikkopjes.

Ook hier konden we niet om het feit heen dat we midden in de randstad waren. Geluiden van trainingen op het circuit van Zandvoort drongen bij de heersende windrichting zelfs tot ons door, maar de natuur was mooi en daar ging het om. Veel plantensoorten, die we gisteren en vandaag zagen, konden we hier nog eens repeteren en tot ons door laten dringen.

Tegen 18.00 uur belden we aan bij "Huize Johan", waar Marja ons zeer hartelijk verwelkomde. De witte wijn was koel en er stond een overheerlijke tafel vol met lekkers, zodat de magen zeer goed gevuld konden worden.

Zondag 12 juni

Fig. 15 De plantenwerkgroep bij het meertje van Caprera

Fig. 16 Plumzegge

Rond 10.00 uur parkeerden we op het kopje van Bloemendaal, het hoogste punt in de regio. Van daaruit liepen we naar het meertje van Caprera. Dit meertje vormt samen met een aantal andere meertjes uit de omgeving een reeks duinmeertjes op de oude strandwal. De meertjes worden gevoed door helder water dat hier uit de duinen opkwelt met als gevolg dat er zich een prachtige elzenbroekbos heeft kunnen ontwikkelen. De elzen zijn hier (zeker voor Zoetermeerse begrippen) erg hoog en oud, gele lissen en pluimzegge maken het plaatje compleet.

Op een relatief klein oppervlak is de hele gradiënt van nat elzenbroek via beukenbos naar droog duinstruweel hier prachtig te volgen. Ook kan je aan de onderbegroeiing van het beukenbos de voedselrijkdom van de bodem aflezen dat, Onderaan de heuvel is de bodem voedselrijk en zijn de beuken voorzien van een rijke ondergroei, hogerop is de bodem veel armer en zie je de ondergroei langzamerhand verdwijnen. Vanaf de hoogste top reikt het uitzicht tot aan de Rembrandttoren die naast het Amstelstation in Amsterdam staat.

's Middags stond Thijsse's Hof op het programma.

Fig. 17 Gelobde maanvaren

Fig. 18 Glad parelzaad

Thijsse's hof in Bloemendaal bestaat dit jaar 80 jaar en is de oudste heemtuin van Nederland. Jac. P. Thijsse, een van de grondleggers van de veldbiologie in Nederland heeft een groot gedeelte van zijn leven in Bloemendaal gewoond en gewerkt. Dit stuk land kreeg Thijsse in 1925 van de gemeente Bloemendaal als geschenk om er een heemtuin te creëren. Momenteel staan hier circa 800 plantensoorten die voor het merendeel voorkomen in de kalkrijke duinen van Zuid-Kennemerland.

Al gauw vielen wij op als overgeïnteresseerde fotograferende bezoekers bij een vrijwilligster van het hof. Al gauw ontstond een geanimeerd gesprek. In haar enthousiasme over de hof en de flora van deze streek vertelde zij dat zij ons wel een groeiplek van de gelobde maanvaren wilde laten zien. Dat lieten we ons geen twee keer zeggen. Dus togen we linea recta het Nationaal park in (ingang Bleek en Berg) en volgden haar richting de nabij gelegen Oosterplas. In hoog tempo marcheerden we langs grote hoeveelheden kleine pimpernel, vleugeltjesbloem, glad parelzaad richting gelobde maanvaren. En na wat uren in de begroeiing ontdekten we ze tenslotte ook. En als je eenmaal een zoekbeeld hebt zie je ze ineens overal, schitterend !! Na de nodige kiekjes geschoten te hebben gingen we weer terug naar Thijsse's hof.

Het hele weekend werden buien verwacht, maar de eerste bui kregen we pas tegen vijf uur 's middags op de laatste dag van ons weekend. Omdat de tuin om vijf uur toch dicht ging onthaalde de beheerster ons in het ontvangst-gebouwtje van de hof op heerlijke thee. Het plantenwerkgroepweekend kon op geen betere manier afgesloten worden.

Het was FATASTISCH !!! en voor herhaling vatbaar.

9. Een treinloze vrijdag op 17 juni

Annet de Jong

Onder het mom "elk nadeel heeft zijn voordeel" belde Johan Vos mij donderdag aan het einde van de middag op. Bijna elke dag ziet Johan, vanuit de trein of vanaf het einde van het perron van station Centrum-West, de afgelopen weken een grote groeiplaats van de gestreepte leeuwenbek. Maar ja .....erbij komen en het plantje dan ook nog fotograferen, is een ander verhaal.

Fig. 19 Gestreepte leeuwenbek

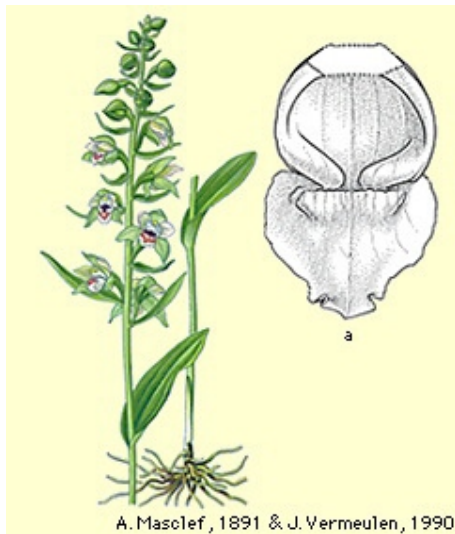
Fig. 20 Gestreepte leeuwenbek Centrum West

Of ik niet in de gelegenheid was om morgen tijdens de treinstaking in mijn eigen woonplaats iets moois op de gevoelige plaat te zetten. Nou deze eer liet ik niet aan mij voorbij gaan, wat een spannend idee! Na wat organisatorische- en veiligheidspunten besproken te hebben, togen een collega en ik, gekleed in reflecterende veiligheidsvesten, de volgende ochtend naar station Centrum West in kilometerhok 30.57.34. De groeiplek van de gestreepte leeuwenbek was niet moeilijk te vinden. Op een oppervlakte van minstens 2 bij 3 meter groeide de leeuwenbek in een monocultuur welig tussen de stenen. Geen enkel andere soort had in deze groeiplek weten binnen te dringen. Nadat de leeuwenbek vanuit alle hoeken was gefotografeerd, had ik nog even tijd om wat verder te kijken. Enkele meters verderop was er een ijle vegetatie te zien. Een totaal ander beeld dan de opeengepropte begroeiing in de berm en plantsoenen van de rijke Zoetermeerse bodem. Het was dan ook niet moeilijk om de verschillende soorten te zien en te onderscheiden. Onder andere vielen zanddoddegras en liggende klaver meteen op. Ook uitgebloeide vroege haver en bleke klaproos werden geturft.

Het blijft een gekke gewaarwording om op en tussen de spoorrails te lopen in de randstad, zonder ook maar één trein te zien. Zeker een eindje verderop, waar het spoor tussen de begroeiing ligt en het perron uit het zicht was. Even flitste het beeld door mijn hoofd van Mozambique. Daar wordt de enkelspoors spoorlijn gebruikt als een "voetgangers-snelweg" om van A naar B te gaan, omdat daar gewoonweg geen rijdende treinen meer zijn. Toen viel mijn oog op een aantal grijsblauwe graspollen wat thuis gedetermineerd werd en de naam hard zwenkgras kreeg. U begrijpt het wel, floristisch weer een uniek stuk natuur midden in onze stad. Wat zou het spannend zijn, mocht er nog eens zo'n gelegenheid komen, als we met een grotere groep en met wat meer tijd deze spoorzone zouden kunnen bestuderen! Er zouden vast meer verrassende vondsten aan het licht komen.

10. Brede wespenorchissen en bruine zandoogjes op 23 juni

Johan Vos

Fig. 21 Brede wespenorchis

Fig. 22 Glad walstro

Dit keer stond de westoever van de Floraplas aan de rand van Rokkeveen op het programma. Het was deze dag snikheet geweest en als ik dit schrijf kunnen we terugkijken op de (eerste) officiële hittegolf van 2005. Gelukkig was het deze avond lekker opgefrist en vertrokken we vol goede moed om 19.00 uur vanaf de Balijhoeve. "We" waren Monique die deze avond Jan had meegebracht, Ben, Sinie (plus Kazan) en ik. De verwachting dat we deze avond bijzondere ontdekkingen zouden doen was niet erg hoog gespannen maar omdat hier natuurvriendelijke oevers aangelegd gaan worden dit najaar was een "nulmeting" noodzakelijk. De oever is bijna geheel begroeid met groot hoefblad, wat zicht op het water onmogelijk maakt. Alleen waar regelmatig vissers zitten laat groot hoefblad het afweten. Tussen het groot hoefblad en de struiken en bomen van het aangrenzende Balijbos is een graspad ontstaan dat we hebben gevolgd, terwijl onderweg de voor Zoetermeer "gewone soorten" werden geroepen en aangestreept. Aardig om te noemen zijn: glad walstro, zeegroene rus (hier helemaal geen pitrus), vogelwikke en honderden brede wespenorchissen onder de bomen. Vervolgens zijn we nog door de poldertuinen gelopen en door het bos terug. Opvallend waren de vele rietorchissen langs de oevers en de bruine zandoogjes die volop actief waren deze avond. Het is altijd weer een fantastisch gezicht om ze met tientallen tegelijk door het gras te zien dwarrelen. Voor ons Zoetermeeders niet zo bijzonder maar in Rotterdam zijn ze blij als ze er jaarlijks een of twee scoren! Gewoontegetrouw werden we door Sinie na afloop getraceerd op een heerlijk bekertje rooibos thee. Na een goed gesprek met de beheerder van de Stadsboerderij, die nog even langs kwam, gingen we ieder ons weegs.

11. Leuke plantenvondsten van het voorjaar 2005

Deens lepelblad (*cochlearia danica*) zien we jaarlijks in bermen van het Zoetermeerse hoofdwegennet verschijnen. Dit jaar o.a. in de bermen van de Oostweg en van de A12. Annet de Jong meldde op 1 april een grote groeiplaats langs de oprit van het Lange Land Ziekenhuis onder de grote coniferen aldaar.

Annet de Jong

Fig. 23 Deens lepelblad

Arno van Berge Henegouwen

Fig. 24 Wilde kievitsbloem

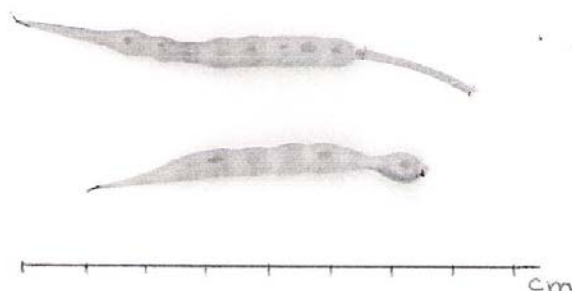
Wilde kievitsbloem (*fritillaria meleagris*) in Meerzicht. Arno van Berge-Henegouwen meldde op 9 april dit opmerkelijke bolgewas aan het Scheveningse bos bij hem voor de deur. Eind jaren '70, begin jaren '80 is deze soort in Zoetermeer pleksgewijs aangeplant, of dat hier gebeurd is valt niet meer te achterhalen. In hetzelfde groenvak een uitgebreide populatie Gevlekte aronskelk (*Arum maculatum*)

Muskuskruid (*adoxa moschatellina*) werd op 27 april onder de bloeiende fruitbomen in de wijktuin in Noordhove door Annet de Jong gemeld. Dit is de tweede vindplaats van deze subtiele soort in Zoetermeer.

Annet de Jong

Fig. 25 Muskuskruid

Scan Johan Vos

Fig. 26 Vruchten van knopherik

Knopherik (*raphanus raphanistrum*) werd, na een melding van Peter van Wely door Johan Vos in de middenberm van de Amerikaweg in het verlengde van de Meerzichtlaan, op 12 mei waargenomen. Knopherik is tot nu toe nog maar zelden vastgesteld op Zoetermeerse bodem. Hoe vaak deze soort door ons over het hoofd wordt gezien is onduidelijk. Hieronder een aantal vershillen met Herik (*sinapis arvensis*) Herik: kroonbladen geel 7-10 mm lang, kelkbladen tenslotte recht afstaand. De gesnavelde vruchten 2,5-4,5 cm lang.

Knopherik: kroonbladen meestal lichtgeel 15-20 mm lang, kelkbladen rechtopstaand. De vruchten (hauwen) zijn 4-9 cm lang, bij rijpheid sterk ingesnoerd tussen de zaden.

Kruisbladwalstro (*cruciata laevipes*) werd door Peter van Wely als eerste opgemerkt aan de Buytenparklaan in de berm grenzend aan de voorbeeldtuinen van Intratuin. Donderdagavond 12 mei werd deze, voor Zoetermeer nieuwe soort uitgebreid bekeken en gefotografeerd door verschillende plantenwerkgroepleden.

Grote keverorchis (*listera ovata*) in het Westerpark. Nadat vorig jaar door Fred was geconstateerd dat zelfs deze (weinig aaibare) orchidee niet veilig is voor uitsteekactiviteiten van bepaalde "natuurliefhebbers" blijkt de soort zich toch, tegen de verdrukking in te hebben uitgebreid. Op 18 mei telde ik 60 exemplaren waarvan enkele uitzonderlijk grote.

Kransmuur (*polycarpon tetraphyllum*) werd door Marcel Hospers in Rokkeveen gezien tussen de stoeptegels aan de Houtsingel. Het gaat om een langgerekte groeiplaats verspreid over zo'n 20 meter. Het betreft hier de eerste waarneming in Zoetermeer van deze typisch stedelijke soort waarvan Annet de Jong vrijdagmiddag 20 mei foto's heeft gemaakt.

Fig. 27 Kransmuur

Annet de Jong

Fig. 28 Bronkruid

Annet de Jong

Bronkruid (*montia fontana*) werd gemeld door Marcel Hospers uit Rokkeveen. Deze soort zie je snel over het hoofd en is misschien wel daarom nooit eerder in Zoetermeer gesignaleerd. Het betreft een groeiplaats in een boomspiegel in een gazon aan de Albert Schweitzersingel. De planten werden op 20 mei door Annet de Jong gefotografeerd.

Fig. 29 Hertshoornweegbree rozet

Annet de Jong

Hertshoornweegbree (*plantago coronopus*) werd door Annet o.a. gezien op de stoep aan de Reimsstraat op dinsdag 31 mei. Ook in de berm bij de afslag Oostweg, A12 (bij het stoplicht) nam Annet een groeiplaats van deze zoutverdragende soort waar.

Gestreepte leeuwenbek (*linaria repens*) in de splitsing van de Zoetermeerlijn net oostelijk van Centrum West. Deze zeer zeldzame soort was vroeger een van de specialiteiten van station Zoetermeer Oost maar heeft een aantal jaren geleden definitief de overstap naar het Stadshart weten te maken. Een grote groeiplaats die door Annet de Jong op vrijdag 17 juni (er reden geen treinen vanwege een Prorailstaking) uitgebreid gefotografeerd kon worden. Elders in dit blad doet zij verslag (*Fig. 19*, pag. 14).

Wouw (*reseda luteola*) op 17 juni wederom waargenomen op een nieuwe groeiplaats tussen Centrum West en de Voorweg. Nadat bijna alle voormalige groeiplaatsen tengevolge van de nieuwbouw van het stadshart zijn verdwenen heeft deze typisch stedelijke soort de sprong over de spoorlijn kunnen maken.

Rietorchis (*dactylorhiza majalis* subsp. *praetermissa*) nog steeds/weer aanwezig in de spoorberm tussen de stations Centrum West en Voorweg. Dit is (met stip) de meest bekende rietorchispopulatie van Zoetermeer e.o. Begin jaren '80 door Johan Vos ontdekt en in 1986 verzameld, gefotografeerd en beschreven door prof. Reinhard uit Zwitserland. Door opslag van struiken en bomen en schaduwwerking kwam deze populatie echter in de loop der jaren steeds meer in de verdrukking. Afgelopen winter is er

echter stevig gesnoeid, maar helaas is het snoeihout niet afgevoerd. Op dit moment (half juni 2005) staan er, tussen het snoeihout toch weer verscheidene planten in bloei.

NB: het Dactylorhiza-onderzoek van prof. Reinhard is indertijd gepubliceerd in AHO Mitteilungsblatt (Arbeitskr.Heim.Orch.Baden-Wurt.) 1/90

GEZIEN IN ZOETERMEER:

12. Zoetermeerse waarnemingen uit het vogeldagboek

Adri de Groot

Woensdag 23 maart, zittend in het zonnetje doorgebracht. Eerst met de fiets urenlang door het Buytenpark gescharreld maar vooral op boomstronken gezeten. Zowel aan de noord- als aan de westkant een vrouw roodborsttapuit, ook hier een fitis en verder de "gebruikelijke" vogels. Een groenling ging helemaal uit zijn dak en buitelde en baltste boven mijn hoofd. Gewone padden overwinteren graag in holletjes en onder boomstronken. In het Buytenpark zijn er daar meer dan genoeg van. Vanmiddag kropen er aan de noordzijde flink wat gewone padden naar het water om daar hun eisnoeren af te zetten. De kleinere mannetjes bespringen de vrouwtjes vaal al tijdens de trektocht naar het water. In het Noord-Aareservaat liep zowel gisteren als vandaag een grote zilverreiger.

Vrijdag 25 maart. Op het toepasselijke bordje "Broedgebied sterns" zag ik vanmorgen het eerste visdiefje op de Benthuiserplas in Zoetermeer. De vogel was al helemaal in zomerkleed. Verder op de plas 4 tureluurs en (hier ook al) 10 canadese ganzen. Een strandloper schoot voorbij, ik denk een bonte. Verder o.a. wat watersnippen, ravottende rietgorzen en pietende Bonte pieten. Donderdag 31 maart, twee visdieven op de Benthuiserplas, twee dodaarzen op de Zoetermeerse plas en een Groene specht in het Noord-Aagebied.

Maandag 11 april op de Noordhovense plas een drietal geoorde futen.

Vrijdag 29 april in het Noord-Aagebied twee roepende groene spechten, een zat te roffelen in het Prielenbos. Het zijn prachtige vogels, zeker zo mooi als de na zestig jaar in Amerika herontdekte ivoorsnavelspecht, als we de verhalen mogen geloven. Op het sperwernest middenin het bosje heeft zich een paartje buizerds gevestigd. Een nijlgans heeft beslag gelegd op een reigernest in de reigerkolonie langs de Plas van Wiegel. Zes tot acht zwartkoppen, waaronder enkele vrouwtjes, waren heftig in "gevecht" met elkaar. Dat uitte zich in een enorm druk heen en weer gevlieg, opgezette veren en vooral prachtige zang, veel vlugger, zeg maar nijdiger en afwisselender dan je van zwartkoppen gewend bent. Prachtig, moet ik nu ook nog een bandrecorder mee gaan zeulen? Niet alleen in het Prielenbos maar in het hele Noord-Aa hoorde ik regelmatig zwartkoppen, slechts een tuinfluiter in het droge(re) gedeelte ten noorden van het plasje bij de dichtgegroeide vogelkijkhut. In het Prielenbos ook nog een koekoek, drie oeverlopers langs de Zoetermeerse Plas en o.a. een blauwborst die lekker in het zonnetje in de Noordhovense plasjes zat te zingen. Bij het "herenstrandje" zong een sprinkhaanzanger.

Op **woensdag 11 mei** nam Adri barnsteenslakken en talloze bloedcicades langs het snipperpad aan de noordwestkant van het Prielenbos waar (aangegeven in *Fig. 31*).

Adri de Groot

Fig. 30 Barnsteenslak

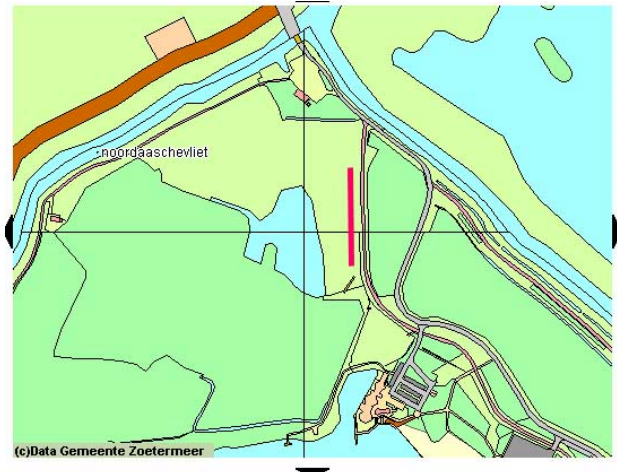

Fig. 31 Prielenbos

Op **zondagmiddag 15 mei** een platbuik in het Balijbos.

Op **donderdagdag 19 mei** een man tapuit op een van de vele hopen zand in Oosterheem.

Maandag 23 mei in het Buytenpark, dat zich "ontwikkeld heeft tot een heel aardig natuurgebiedje". Rijk aan vogelsoorten, paddestoelen en insecten, niet spectaculair maar ik kan me er altijd prima vermaken. Al was het alleen al omdat er lekkere rustige plekjes uit de wind en in de zon te vinden zijn. Vandaag heb ik zo een paar uurtjes op boomstammen (die liggen er talrijk) zitten kijken naar de grasmussen, bosrietzangers en kleine karekieten die zich volop lieten zien en horen. Grasmussen die nu en dan al kwinkelerend recht omhoog vliegen en zo doen vergeten dat je in dit gebied geen graspiepers en veldleeuweriken ziet. Bosrietzangers zijn geweldige imitators, hun liedjes zijn in de basis hetzelfde maar de tonen variëren nogal. Ze hangen wel aan rietstengels maar hun favoriete zangplaatsen zijn toch kleine struiken, ze doen hun naam eer aan. Op de broedplaats van de bruine kiekendieven zag ik, net als een tijdje geleden, twee vrouwtjes. Het mannetje kwam aanvliegen met een prooi, legde dat zichtbaar neer en een van de vrouwtjes pakte het op. Het andere vrouwtje zag ik niet meer. Zo zoetjesaan zullen er toch wel eieren gelegd zijn, bruine kiekendieven doen dat in mei/begin juni.

Nadat ik zo een paar uur door het park gezworven had, fietste ik nog eenmaal rond, met leuke slotwaarnemingen. In het rietveldje aan de westkant zaten twee blauwborsten, man en vrouw, aan de noordkant waren twee patrijzen aan het foerageren. Een ooievaar kwam aangevlogen, fel op de huid gezeten door een scholekster die waarschijnlijk zijn kroost verdedigde. Bekend is dat in gebieden waar veel ooievaars zijn (rond Alphen, in de West-Alblasserwaard), de weidevogels het extra hard te verduren hebben van onze nationale herintroductietrots. Verder dook een koekoek roepend de bomen in. Woensdag 25 mei op de eilanden in de Benthuiserplas 3 gele kwikstaarten.

Adri de Groot

Fig. 32 Heksenboter

Vrijdag 3 juni in het Buytenpark op een stam Heksenboter (*fuligo septica*)

13. Vogels

Johan Vos

13.1. Broedpoging ooievaars in de Leyens

Toen eind maart een ooievaarspaar in de Leyens neerstreek om daar te gaan nestelen gaf dat een enorme publiciteitsgolf. Radio- en TV-west togen naar de Nansen- en Abel Tasmanrede om ter plaatse verslag te doen van dit bijzondere verschijnsel. Het paar was bezig twee nesten tegelijk te bouwen op woningen die grensten aan het Lange land. Helaas heeft deze broedpoging niet geleid tot nageslacht. We hebben echter wel van doen met een "officieel" broedgeval.

Ad ten Ham

Fig. 33 Ooievaars op de Nansen- en Abel Tasmanrede

13.2. Opnieuw broedende oeverzwaluwen in Oosterheem

Vorig jaar hebben we uitgebreid melding gemaakt van broedende oeverzwaluwen in de steile wanden van een zanddepot pal ten noorden van het van Tuijl sportpark in Oosterheem. We gingen er van uit dat dit een eenmalig verschijnsel zou zijn, temeer omdat veel van het opgeslagen zand inmiddels is verwerkt. Echter, wie schetste mijn verbazing toen ik 12 juni j.l. door Marcel van der Tol werd getipt dat er 60 gangen zijn geteld en dat "gezien het aantal rondvliegende overtjes de meeste in gebruik lijken te zijn genomen".

Marcel van der Tol

Fig. 34 Oeverzwaluw

Annet de Jong

Fig. 35 Grote keizerlibel op de druif

14. Libellen

Johan Vos

14.1. Grote keizerlibel in Noordhove e.o.

Op woensdag 15 juni is deze grote keizerlibel op de druif bij Annet in de tuin gefotografeerd. Ook op 23 juni heb ik twee van deze prachtige libellen op het volkstuintcomplex "Seghwaert" waargenomen. Grote keizerlibellen zijn de laatste jaren duidelijk in opmars.

14.2. Libellen in het van Tuijlsportpark

Op donderdag 23 juni waren twee vroege glazenmakers boven een veld met lisdodden in de vijver in het park bezig hun territorium te verdedigen wat leidde tot flinke schermutselingen. Boven de plas van Poot vlogen een flink aantal mannetjes oeverlibellen rond. Het was die donderdag een extreem hete dag.

15. Mysterieuze vleermuis in Zoetermeer

Johan Vos

Vleermuizen opsporen is specialistenwerk. Alle ophef die ontstaan is ter gelegenheid van de komst van de Wildwaterbaan naar het van Tuijlsportpark heeft er toe geleid dat de gemeente specialisten heeft ingehuurd om de vleermuizen in dat park in kaart te brengen. Deze actie heeft ons in elk geval twee voor Zoetermeer nieuwe soorten opgeleverd. Van de gewone grootoovleermuis deden we in het aprilnummer (nr. 48) al verslag. Dat is echter nog niet alles. Ook de landelijk zeer zeldzame tweekleurige vleermuis is dit voorjaar noordelijk van de Plas van Poot gedetecteerd! Het gaat hier om een soort die met de batdetector erg moeilijk is vast te stellen. Ook bij vleermuisonderzoek in het Dorp (ten behoeve van het slopen van een aantal woningen) is deze mysterieuze soort waargenomen. Waar deze gebouwbewonende soort huist is echter onbekend, maar wel een grote uitdaging om er achter te komen. In heel Nederland is sinds 1998 maar één kraamkolonie bekend, in Maarsenbroek bij Utrecht.

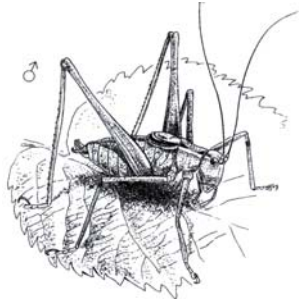
BUITEN DE VERENIGING

16. Sprinkhanen en krekels

Johan Vos; Tekeningen Hay Wijnhoven, Nijmegen

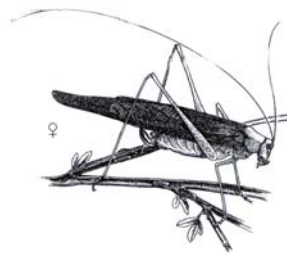
Roy Kleukers vertelde op een informatieve bijeenkomst over sprinkhanen en krekels die in deze regionen voorkomen of te verwachten zijn. De bijeenkomst was georganiseerd door bSR (bureau Stadsnatuur Rotterdam) op dinsdag 14 juni te Rotterdam. Hieronder volgt een beknopte impressie.

Er komen nog 44 soorten in Nederland voor die als volgt kunnen worden ingedeeld:
 Langsprietten waarbij krekels en sabelsprinkhanen worden ingedeeld
 Kortsprietten waarbij doorn- en veldsprinkhanen worden ingedeeld
 In z'n algemeenheid zijn sprinkhanen dieren van open schrale, grazige terreinen.

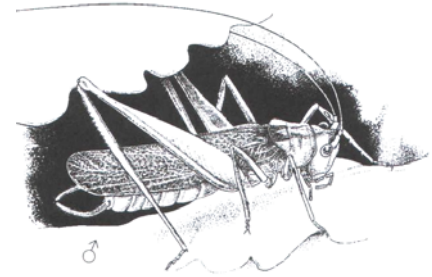
Hay Wijnhoven

Fig. 36 Struiksprinkhaan

Hay Wijnhoven

Fig. 37 Sikkelsprinkhaan

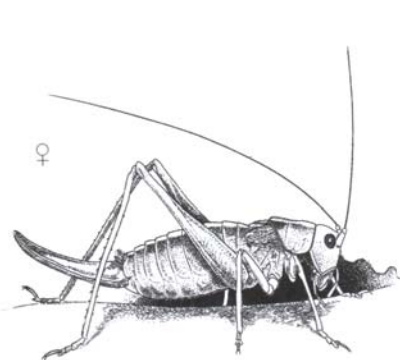

Hay Wijnhoven

Fig. 38 Boomsprinkhaan

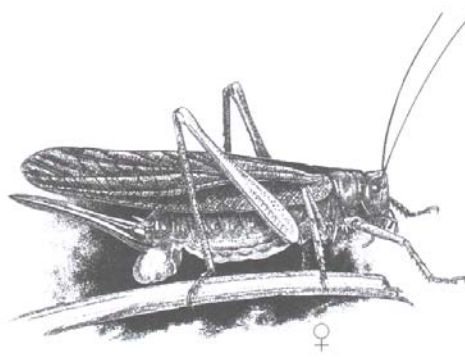
Uit de groep van de langsprietten kwamen de volgende soorten aan bod:

1. Struiksprinkhaan (*leptophyes punctatissima*) is een bolle groene sabelsprinkhaan met een lichaam dat met spikkeltjes bezet is. De mannetjes zijn 10-13 mm en de vrouwtjes 13-18 mm groot. De soort komt zowel in Nederland als in België algemeen voor op struiken en boompjes in structuurrijke randen en ook in tuinen. Zonder batdetector zijn de zachte hoge tikjes niet waarneembaar.
2. Sikkelsprinkhaan (*phaneroptera falcata*) breidt zich op het ogenblik sterk naar het noorden uit en behoort dientengevolge tot de te verwachten soorten. In Zuid-Holland zijn overigens al sikkelsprinkhanen gesignaleerd. Het gaat om een sierlijke, goed vliegende soort waarvan de achtervleugels een flink stuk achter de voorvleugels uitsteken. De sikkelsprinkhaan maakt een zacht, onopvallend kort raspand geluid en heeft voorkeur voor zonnige ruigten en struwelen. De mannetjes zijn 12-17 mm en de vrouwtjes 15-18 mm groot.
3. Boomsprinkhaan (*meconema thalassinum*) is een kleine, elegante sprinkhaan die door de bleekgroene aders wel wat op een gaasvlieg lijkt. De mannetjes zijn 12-15 mm en de vrouwtjes 11-15 mm lang. De soort komt in Nederland en België wijd verspreid voor op loofbomen, ook in het stedelijk gebied. De boomsprinkhaan kan gevonden worden door o.a. lage takken af te kloppen met een paraplu eronder. De soort trommelt met de achterpoten op het substraat, ook met de batdetector is dit niet hoorbaar.

Hay Wijnhoven

Fig. 39 Zuidelijke boomsprinkhaan

Hay Wijnhoven

Fig. 40 Grote groene sabelsprinkhaan

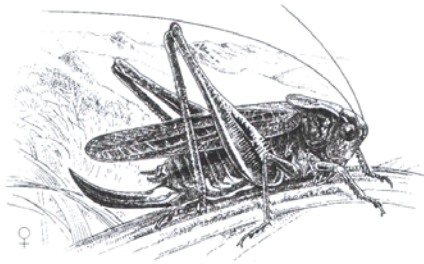
Hay Wijnhoven

Fig. 41 Bramesprinkhaan

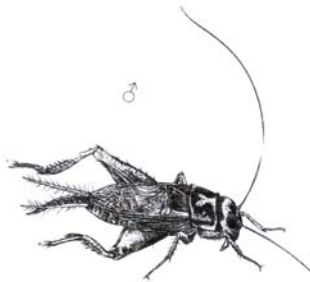
4. Zuidelijke boomsprinkhaan (*meconema meridionale*) lijkt sterk op de boomsprinkhaan maar heeft kortere vleugels. De mannetjes zijn 11-13 mm en de vrouwtjes 11-16 mm groot. Ook deze soort is, sinds 1990 bezig met een opmars naar het noorden en is ook al in het Rijnmondgebied waargenomen. (o.a. in Vlaardingen) Tot nu toe wordt deze soort vooral in steden gevonden. Ook deze sprinkhaan trommelt voor ons onhoorbaar met de achterpoten.

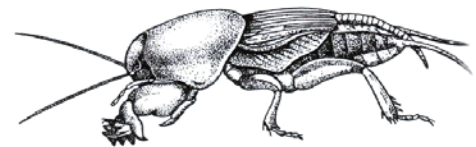
5. Grote groene sabelsprinkhaan (*tettigonia viridissima*) is een van onze grote sabelsprinkhanen, die bijna overal in Nederland voorkomt. De mannetjes zijn 28-34 mm en de vrouwtjes 27-38 mm groot. De soort houdt van ruige, verstoorde plekjes en kan voorkomen op bomen en struiken, vooral in het stedelijk gebied. Het geluid is een hard, langdurig geratel, dat zelfs vanuit een rijdende trein goed hoorbaar is.
6. Bramesprinkhaan (*pholidoptera griseoptera*) is een middelgrote sabelsprinkhaan die te herkennen is aan de bruine kleur en de groene buik. De soort komt in Nederland het meest aan de grote rivieren voor. De kans dat deze soort in Rotterdam opduikt is daardoor wellicht groter dan dat dat in Zoetermeer gebeurt. De mannetjes zijn 15-20 mm en de vrouwtjes 16-20 mm groot. De soort leeft vooral in laag (bramen)struweel in de buurt van gemengd bos. Het geluid is kort en scherp en wordt regelmatig herhaald.

Hay Wijnhoven
Fig. 42 Duinsabelsprinkhaan

Hay Wijnhoven
Fig. 43 Huiskrekel

Hay Wijnhoven
Fig. 44 Veenmol

7. Duinsabelsprinkhaan (*platycleis albopunctata*) is een gemakkelijk herkenbare grijsbruine sprinkhaan, waarvan de verspreiding in Nederland vrijwel beperkt is tot het duingebied. De soort wordt daar aangetroffen in struweel en in dichte grasvegetaties. De mannetjes zijn 15-23 mm en de vrouwtjes 20-24 mm groot. De duinsabelsprinkhaan produceert een zacht geluid van schavende geluidjes die snel herhaald worden.
8. Huiskrekel (*acheta domesticus*) is een vrij grote geelbruine krekel met dwarsbanden op de kop, die veel in West-Nederland wordt gehoord. Het gaat om een warmteminnaar die plaatsen opzoekt met voldoende voedsel. De mannetjes zijn 13-20 mm en de vrouwtjes 14-20 mm groot. De huiskrekel maakt een onregelmatig duidelijk hoorbaar geluid.
9. Veenmol (*gryllotalpa gryllotalpa*) is een grote krekel met een bruinfluweel behaard lijf dat uitgerust is met graafpoten. De dieren leven in ondergrondse gangen in een veelal losse, humusrijke bodem vooral in West-Nederland. Met de Zoetermeerse klei zullen ze ongetwijfeld moeite hebben. De mannetjes zijn 35-45 mm, de vrouwtjes 40-50 mm groot. De mannetjes brengen in het voorjaar een laag trillend geluid voort dat minutenlang kan aanhouden.

Uit de groep van de kortsprieten waren dat:

Hay Wijnhoven
Fig. 45 Zanddoortje

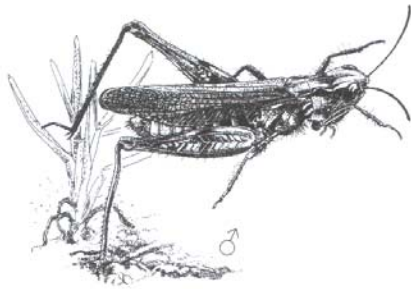
Hay Wijnhoven
Fig. 46 Blauwvleugelsprinkhaan

Hay Wijnhoven
Fig. 47 Bruine sprinkhaan

10. Zanddoortje (*tetrix ceperoi*) is een egaal bruin gekleurd sprinkhaantje dat soms ook grote kleurvlakken heeft en geen geluid produceert. De soort heeft een voorkeur voor vochtige, schaars begroeide plekken, in deze regio is het zanddoortje alleen in de duinen algemeen voorkomend. De mannetjes zijn 9,5-10,5 mm en de vrouwtjes 11-13 mm groot.

11. Blauwvleugelsprinkhaan (*oedipoda caerulescens*) is een vrij grote veldsprinkhaan met een blauwe achtervleugel met een zwarte zoom aan de achterrand. In deze regio komt de soort in de duinen nog algemeen voor. Ook van afvalbergen (van steenkolenmijnen) zijn waarnemingen bekend! De mannetjes zijn 13-23 mm en de vrouwtjes 20-29 mm groot. Van deze soort is geen roepzang bekend, maar wel een opvallende baltsang.
12. Bruine sprinkhaan (*chorthippus brunneus*) is de meest algemeen voorkomende sprinkhaan in Nederland. Het is een kleine bruine veldsprinkhaan, de mannetjes zijn 12-17 en de vrouwtjes 18-25 mm groot. Deze soort behoort, samen met de snortikker en de ratelaar tot een lastig te onderscheiden complex verwante soorten. Op het oog tenminste, want het geluid is zeer verschillend. De bruine sprinkhaan staat bekend als een echte cultuurvolger die met name veel voorkomt op ruderaal terreinen.

Hay Wijnhoven
Fig. 48 Ratelaar

Hay Wijnhoven
Fig. 49 Snortikker

Hay Wijnhoven
Fig. 50 Kustsprinkhaan

13. Ratelaar (*chorthippus biguttulus*) is, net als de bruine sprinkhaan een kleine bruine veldsprinkhaan, de mannetjes zijn 13-16 en de vrouwtjes 16-23 mm groot. Deze veldsprinkhaan komt algemeen voor op de hogere gronden, in tal van biotopen zoals in bermen, graslanden, heide, ruderaal terreinen, maar ontbreekt in bepaalde delen van laag Nederland. De ratelaar kent een opvallend aanzwellend ratelen.
14. Snortikker (*chorthippus mollis*) is, net als de bruine sprinkhaan een kleine bruine sprinkhaan, de mannetjes zijn 13-17 mm en de vrouwtjes 18-22 mm groot. Deze veldsprinkhaan komt in Nederland vrij algemeen voor op de hogere zandgronden in allerlei schrale, grazige begroeiingstypen. De snortikker maakt een lange reeks aanzwellende snorrende en tikkende geluiden.
15. Kustsprinkhaan (*chorthippus albomarginatus*) is een meestal groene veldsprinkhaan waarvan de mannetjes 13-15 mm en de vrouwtjes 18-23 mm groot zijn. van deze soort ligt het zwaartepunt van haar verspreiding in West-Nederland in vochtige graslanden. De kustsprinkhaan maakt een kort snorrend geluid dat lijkt op dat van de bruine sprinkhaan.

Hay Wijnhoven
Fig. 51 Knopsrietje

Hay Wijnhoven
Fig. 52 Zuidelijk spitskopje

Hay Wijnhoven
Fig. 53 Gewoon spitskopje

16. Knopsrietje (*myrmeleotettix maculatus*) is een gedrongen veldsprinkhaan waarvan het mannetje te herkennen is aan de geknopte antennen. De mannetjes zijn 10-15 mm en de vrouwtjes 11-16 mm

groot. De soort komt algemeen voor in de droge duinen en heeft een roepzang van aanzwellende snorrende geluiden.

17. Zuidelijk spitskopje (*conocephalus discolor*) is een sprinkhaan met lange sprieten en een spitse kop. De mannetjes zijn 12-18 mm en de vrouwtjes 13-18 mm groot. Deze soort breidt zich sterk uit naar het noorden en is vorig jaar ook in Zoetermeer waargenomen. Zuidelijke spitskopjes komen voor tussen hoge kruiden, in droge graslanden en brengen een gelijkmatig hoog zoemend geluid voort.

Adrie van Heerden voorspelde in 1997 (Kwartaalbericht nr. 18) dat in Zoetermeer 13 van de 25 in Zuid-Holland voorkomende soorten zouden kunnen worden aangetroffen. Van die 13 zijn er in de drie onderstaande gebieden 9 waargenomen.

Van Tuijllsportpark e.o. Noordelijk Plassengebied Westerpark	2003	2004
		aantal keer waargenomen
boomsprinkhaan	X	3
bruine sprinkhaan	X	23
gewoon spitskopje	X	-
grote groene sabelsprinkhaan	X	3
kustsprinkhaan	X	10*
ratelaar	-	1
struiksprinkhaan	X	3
zanddoortje	-	2
zuidelijk spitskopje	-	1

Fig. 54 Sprinkhanen die de laatste twee jaar in Zoetermeer zijn waargenomen door medewerkers van diverse ecologische adviesbureaus

Tekeningen afkomstig uit: De sprinkhanen van Nederland en België/Roy Kleukers - Utrecht - Jeugdbondsuitgeverij III, 3e druk 2004. Copyright tekeningen Hay Wijnhoven.

17. Overleg Zoetermeerse natuurverenigingen

Annet de Jong

Sinds het wegvallen van Platform Groen, de Adviesraad N&M en Lokale Agenda 21 zijn er in het Zoetermeers natuur- en milieuland leegtes ontstaan. Vervolgens zijn er verschillende initiatieven genomen om te kijken welke natuur- en milieufactiviteiten wel doorgang verdienen en welke niet.

Zo is Bob de Lange bezig met de oprichting van een Groen Platform. Bob zelf heeft Platform Groen in het verleden gedurende 10 jaar een gezicht gegeven, maar is niet meer beschikbaar voor deze klus in een nieuw op te richten Groen Platform. Wel wil hij de door zijn opgedane ervaring en contacten zijn opvolger inwerken en ondersteunen.

Een andere ontwikkeling is dat drie in Zoetermeer actieve natuurgroepen: Vogelwerkgroep, IVN en KNNV een proces zijn ingegaan om te kijken in hoeverre zij activiteiten kunnen bundelen en waar, wanneer en hoe zij zich met één gezamenlijk gezicht aan de Zoetermeers kunnen presenteren. De eerste gezamenlijke activiteit, met name bedoeld om elkaar beter te leren kennen is de zeer geslaagde en gezellige nieuwjaarsborrel van afgelopen januari. Het verslag kunt u teruglezen in kwartaalbericht nr. 48. Een volgend stap op deze weg is het houden van een gezamenlijke bestuursvergadering. De drie natuurverenigingen hebben weliswaar elk hun specialiteit, maar toch zijn er diverse redenen om nadere samenwerking of zelfs samengaan te bestuderen. Deze gezamenlijke bestuursvergadering staat gepland op woensdagavond 2 november. De agenda en eventuele stukken voor deze vergadering wordt nog voorbereid.

Nadere informatie volgt.

18. Vertegenwoordigende Vergadering van de KNNV

Impressie zaterdag 16 april 2005

Johan Vos

Fig. 55

Elk jaar consulteert het landelijk bestuur werkgroepen, commissies en afdelingen van de KNNV om een aantal besluiten te kunnen nemen. Tevens bestaat de mogelijkheid om je tijdens deze bijeenkomst als afdeling te presenteren en wordt er gewoontegetrouw een tweede handsboekenmarkt georganiseerd. Dit keer waren we te gast bij de afdeling Delft in het oude gebouw van de TU Delft. Een gebouw dat de sfeer uitademt van lang vervlogen tijden met houten collegebanken in een theateropstelling. Een sfeer die goed past bij een vereniging die de 100 reeds gepasseerd is. In dit verslag zal ik me beperken tot enkele punten die mij opvielen en die wellicht ook interessant zijn voor onze afdeling.

Het officiële verslag van deze dag is inmiddels beschikbaar in de Nieuwsbrief nr. 3 (juni 2006) van het landelijk bestuur. De voorzitter opende de vergadering met de opmerking dat de natuur wereldwijd in een zorgwekkende toestand verkeert en dat het recent verschenen VN-rapport waarin hiervan verslag wordt gedaan in Nederland nauwelijks aandacht krijgt. Dat was in 1970, toen de club van Rome een soortgelijk rapport had samengesteld wel anders. Blijkbaar zijn we inmiddels aan dit soort rampspoed gewend geraakt en liggen de politici niet meer wakker van zaken die niet hier en nu spelen. Er was ook goed nieuws: de KNNV komt (ook bij de jeugd) weer meer in de belangstelling en is in 2004 met 90 nieuwe leden gegroeid! Over de publieksacties: de slakkenactie loopt goed, met name scholen tonen veel belangstelling. Anneke Koper van de afd. Haarlem heeft alle slakken uit het KNNV-boekje "slakken in beeld" verzameld en is bereid deze collectie uit te lenen. Nieuw is dat de KNNV voor de toekomst in plaats van een jaarlijkse actie, gekozen heeft voor een verspreidingsonderzoek dat vier jaar gaat duren. Het hoofdthema is: water. De subthema's zijn: in 2006 de makrofauna, in 2007 de libellen, in 2008 de vogels en in 2009 water- en oeverplanten. Aan het eind van deze vierjaarlijkse periode komt er dan een eindrapport met conclusies. En dan de jeugd. De KNNV is een vereniging met een vergrijzend ledenbestand en misschien wel daarom juist om zoek naar jeugd.

Vanuit Vogelbescherming is onlangs een nieuw initiatief geboren om de jeugd weer in contact te brengen met de natuur. Ook de KNNV is (achteraf) gevraagd een bijdrage te leveren aan dit initiatief dat onder de naam "wildzoekers" in de publiciteit is gekomen. Conclusie: we moeten veel meer gaan samenwerken als groene clubs, Met de jeugdnatuurwacht, NME, de stichting veldwerk Nederland e.d. Lokaal gebeurt er gelukkig al van alles op dit punt, maar landelijk zou er meer kunnen. Ondanks het feit dat alle aanwezigen de inspanning om meer jeugd te interesseren voor de natuur en de KNNV van harte ondersteunen werd opgemerkt dat het fundament van de vereniging toch vooral is gelegen in de groep actieve 40-plussers, of zoals van Kooten en de Bie dat ooit uitdrukten: de groep "krasse knarren".

De hoofdlettermotie. Wat is het geval: de redactie van "Natura" laat sinds kort het gebruik van de hoofdletter bij het weergeven van namen van planten en dieren achterwege. Tijdens de vergadering werd een motie in stemming gebracht om het besluit van de redactie terug te draaien. De argumenten van de redactie om de hoofdletter te schrappen waren: tijdsbesparing bij het corrigeren, aansluiten bij een trend die ook bij andere natuurbladen is waar te nemen en een rustiger, minder springerig tekstbeeld. Het enige echt steekhoudende argument tegen is in mijn ogen dat de kleine letter bij leken voor verwarring zou kunnen zorgen. Zo is de kleine vos geen klein uitgevallen exemplaar van een zoogdiersoort maar een vlinder. Verder werden argumenten als het hoofdlettergebruik is officieel (in Nederland en Europa) vastgesteld, het is een teken van respect voor planten en dieren en het kent een lange traditie, aangevoerd. Persoonlijk vond ik de argumenten om de hoofdletter af te schaffen erg zwak en heb ik om die reden voor de motie gestemd, die met een kleine meerderheid werd aangenomen. Of de hoofdletter in Natura hierdoor weer terugkomt werd niet duidelijk.

Na het officiële deel van de dag volgden nog drie presentaties. In de eerste deed Laurens Sparrius verslag van hoe vrijwilligers en professionals gebroederlijk samenwerken in de BLWG (de bryologische en lichenologische werkgroep van de KNNV). Inmiddels beschikt deze werkgroep over een landsdekkend beeld van mossen en korstmossen op KM2-basis en een online verspreidingsatlas van 250 soorten.

De volgende bijdrage kwam van Geert van Poelgeest die de afdeling Delft presenteerde. De afdeling bestaat sinds 1985 en kent tal van activiteiten verdeeld over lang en kortlopende projecten. De afdeling telt op het ogenblik 165 leden, waarvan 40% actief is. Diny Tubbing, stedelijk ecooloog van de gemeente Delft, sector duurzaamheid kwam daarna aan het woord. Ze probeert zoveel mogelijk samen te werken met de Delftse natuur- en milieuverenigingen, inclusief de KNNV-afdeling. Zo worden in het kader van de Delftse natuurmonitor AA-soorten, gierzwaluwen en muurplanten in hun verspreiding gevolgd. Voorbeelden van twee Delftse projecten: participatie in oeveraanleg en het opstellen van een beschermingsplan padden. Haar ervaring met de KNNV-afdeling is niet altijd even positief geweest, weinig communicatief en erg op zichzelf gericht maar dat zal na deze dag wel beter worden is mijn verwachting. Concluderend is mijn indruk van het landelijk bestuur dat er hard gewerkt en vooral ook hard samengewerkt wordt om natuurstudie, natuurbeleving en natuurbescherming weer volop in de belangstelling te krijgen.

Tijdens de volgende vertegenwoordigende vergadering zijn we op 22 april 2006 te gast bij de afdeling Zeist (de locatie is gelegen vlak naast station Driebergen).

19. Zanglijster, nu wat anders graag

Ellen de Jong-Ali Cohen

Oh, mijn hemel, help, daar is ie weer...

Het is de afgelopen tijd zo heerlijk rustig geweest. De stille winter, zonder ál te veel geluiden van de natuur, wordt sinds februari, reeds om een uur of vijf in de vroege morgen "wreed" doorkliefd. Ik herken hem van vorig jaar, da's zeker! En ik ben er dus niet zo blij mee. Het is niet dat ik zélf ál te muzikaal ben, ook al speel ik sinds 50 jaar viool; het is niet dat ik vogelgeluiden niet kan verdrágen, maar dit geluid gaat mij écht door merg en been. Een heel gewone vogel, dát wel, die denkt dat hij op dit vroege tijdstip en in de ijzige koude van de nawinter, zijn territorium reeds moet afbakenen voor de mooie dingen die komen gaan. Gewoon, totaal zonder enige variatie, recht voor zijn raap, tot vervelens toe, schreeuwt hij zich schor, onze buurtzanglijster. Ik zou zo graag nog even willen slapen, maar het wordt mij niet gegund. Pieuwie, pieuwie, wiewuwie, wiewuwie, wiewuwie, wiewuwie, dieuw, dieuw, dieuw, dwiedwie, dwiedwiedwiedwie, djiedioh, dwiedioh, piet, piet, pietieuw, pietieuw.

Taeke vroeg mij, of ik deze reeks van kreten in notenschrift zou kunnen opstellen, maar dat is teveel gevraagd. Het is niet zozeer de hoogte die nauwelijks varieert, dus dat is geen mooi muziekstuk om op te schrijven, maar het is de dictie die hem niet op de planken van het theater zal brengen. Zijn taal is eenduidig dat wel, het is ook goed te horen in dit jaargetijde, want er zijn geen mede-orkestleden. Eigenlijk is hij één grote egotripper die de buurt terroriseert, hetgeen mijnsinziens geheel niet nodig is. Zijn meest hoorbare medebewoner, de ekster neemt het tegen hem op, zo groot als hij is. Helaas brengt die het ook niet veel verder dan een enkele schorre kras of schetterend gelach. In ieder geval word ik enigszins boos over zo weinig echt muzikale inbreng. Ik roep dan iets van: "en nu wat anders graag", of, "houd nu eens je rotsnavel", maar het diertje blijft schreeuwen tot een uur of tien in de morgen. Dan, plotsklaps valt ie stil. Zeker boodschappen doen...

In ieder geval kan ik de ochtendkoffie in rust tot mij nemen en kan ik dan even ongestoord, met Bach hoorbaar op de achtergrond, van de weldadige stilte genieten.

Je weet niet wat je mist, als de stilte zo hoorbaar is! Het is net een aquarel. Die bestaat ook bij de gratie van de weggelaten delen, net zoals de muziek bestaat bij de gratie van de rusten.

Net als alle huiselijke beslommeringen achter de rug zijn, komt hij weer tot volle overgave van kunsten tegen een uur of 5 in de middag. Naarmate de dagen lengen, zal dat weer "afzien" worden. Maar dan komt er ook steeds meer concurrentie, vooral in het voorjaar. Dán pas wordt duidelijk, wie de échte prijs in muzikaliteit verdient: de merel en het roodborstje. Gek genoeg zijn er mensen in mijn omgeving, die heel veel weten over de aarde en de ecologie, maar hoe vaak ik niet het spelletje moet doen, wie nu zingt, de één of de ander, daar kan ik mij nu echt wild aan ergeren. Ik heb dus toch door mijn muzikale inslag een voorsprong op deze mens. Wat hij leuk en mooi vindt, klinkt mij als bagger in de oren.

Verder hoor ik er niemand over. Men zal wel denken dat het een één of andere exoot is die uit zijn kooitje ontsnapt is. Neen het is een meer dan gewone buurtvogel die vreselijk veel plezier in het leven heeft. Dat is dan weer mooi meegenomen in deze groeistad als Zoetermeer. Het is nu stil. Ik ga nu even snel viool studeren. Bach.

20. Noordnatuurnieuws, zomer 2005

Marianne Ketting

Lieve lezertjes,

Omdat ik u niet jaar in jaar uit wil doorzagen over hoe mooi het voorjaar is in Westerwolde, hoe ijverig vogels nesten bouwen in onze tuin en hoe hard de kikkers er kwaken, deze keer een beschouwing over slakken.

De KNNV houdt een slakken-tel-jaar en dientengevolge schonk Ans van de boswachter, die het Sellinger theehuis annex natuurinfocentrum runt (in een klein dorp is alles en iedereen multi-functi) ons bij de thee de KNNV slakkenkaart. Nee, geen menukaart voor escargots maar een fraai getekende zoekkaart om onze eigen huis- tuin- en keukenslakken op na te tellen. Overigens stonden die escargots, de wijngaardslakken, er wel op. En hun kleinere, gewonere en naar men wel beweert net zo smakelijke neefjes de segrijnslakken ook. Maar die vinden we in onze tuin niet. Wel naaktslakken. Hele grote met luipaardvlekken, verstopt onder de bloempotten. En ongegeneerd open en bloot rondkruipende zwarte droplummels. Die smaken vast zo vies dat ze zich voor niemand hoeven te verstoppen, geen beest lust ze. En aangezien het een sappig voorjaar was en de tuin er ongekend weelderig bijstond, waren er dit jaar voor het eerst heel veel van.

Het nut van slakken is dat ze plantaardig afval composteren. Het irritante van slakken is dat ze dat begrip "afval" zo ruim nemen. Ze vreten op wat zwak en kwakkelig is. Planten die te donker staan. Sla die slungelig is voorgetrokken. Violtjes in een bloempot met verstopte waterafvoer. Met te veel mest verwerende slappingen, hap, rats, hun raspande bekkies scheuren er grote gaten in. Ze laten je dus pijnlijk precies zien wat je fout doet in je tuin. Zoals ooit de schooljuf rode strepen door je opstel kraste. Daar kun je bij staan stampvoeten, maar het blijven wel je eigen fouten. En daar dienen we van te leren, ja toch, niet dan.

Maar we hebben in onze tuin ook vriendelijke slakken die alleen maar mooi zijn: tuinslakken met sierlijk gestreepte huisjes, roze en gele. Die eten netjes de bast van de appelbomen schoon en doen verder niks. En juist zij zijn altijd de klos want ze smaken kennelijk best: vogels proberen ze uit hun schulp te slopen en in de schemer hoor je hun huisjes kraken tussen de kiezen van de egel. Terwijl ik die egel nog nooit heb kunnen betrappen op de consumptie van zo'n zwarte naaktslak.

Met de expedities van Tuingroep II van de Sellinger Plattelandsvrouwen komen we nogal eens in andermans tuinen en dan valt op dat je de natuurvriendelijkheid van een tuin en het ecologisch inzicht van de bijbehorende tuinier aardig kunt aflezen aan het slakkenbeleid ter plekke.

Twee voorbeelden: de tuin van interieur- en tuinarchitect Els de Boer in Warffum, en de Prionatuinen van Henk Gerritsen, tuinontwerper en schrijver, in Schuinesloot. Beide tuinen zijn een goede kwart eeuw oud, de eerste op zavelige zeeklei, de ander op schraal, zuur zand. We bezochten ze allebei op afspraak. Els de Boer verwelkomde ons gezelschap hartelijk met koffie en vertelde met humor en zelfspot over haar tuin. Hoe ze er zonder enig benul van planten aan begonnen was. Na een lezing van pintuingoeroe Louis le Roy wilde ze ook zo'n tuin met bulten en kuilen en stapelmuren. Vooral omdat hij verkondigde dat je daar maar een half uurtje per maand in kwijt was aan onderhoud. Dat bleek dus tegen te vallen. Het distelpluis steeg in wolken op uit overwoekerde perken en alle aangrenzende volkstuinters liepen boos te hoop tegen haar rondstuiwend onkruidzaad.

Dus ging het roer om. Els nam moeder Natuur het stuur uit handen en ging haar tuin inrichten zoals ze interieurs inrichtte: met kleurenschema's (tuinkamers geheel in zilvergrijs of rood-oranje of crème-geel), met tapijten (van bodembedekkers), met gordijnen (van slingerplanten), met wanden (van leibomen) en omdat iemand haar buxusstekken gaf die zo lekker makkelijk aanslaan, bouwde ze overal buxusmuurtjes en -vakjes, geschoren in traditionele geometrische patronen. Naarmate de bejaarde volkstuinters uitstierven, annexeerde ze ook die perceeltjes en maakte er nieuwe tuinkamertjes van. Zelfs pikte ze het stukje moestuin van haar echtgenoot in. Zodat hij voor zijn groentehobby uitweek naar een volkstuintje elders. Naar "haar eigen verhaal" omdat de buurt schande sprak als de arme man met emmers water aan zijn stuur naar zijn verbanningsoord fietste, gaf ze hem toch weer een stukje grond bij huis terug. Maar dat moest hij dan wel symmetrisch in Franse stijl inrichten. De tuin van mevrouw De Boer was, kortom, tot in de puntjes verzorgd en niets werd aan het toeval overgelaten. Ten allen tijde netjes, met het oog op tuinbezoek. Zelfs de in een bosachtig hoekje woekerende sneeuwklompjes had ze opgeruimd en vervangen

door rotsplanten in een grindbed, want sneeuwkllokjes worden slordig na de bloei en houden zich niet aan vastgelegde patronen.

Terwijl dus Els de Boer de vorm voorop stelt, gaat Henk Gerritsen uit van het karakter van de planten. Hij heeft op zijn reizen van veel bij ons als tuinplanten bekende exoten gezien hoe ze in het wild, in hun natuurlijke omgeving groeien. In de Prionatuinen vertaalt hij die beelden van weelderige wilde plantengroei naar tuinformaat. Maar net zo vrolijk speelt hij met boerenhofplanten, knalkleurige perkplantjes en bizarre buxusknipsels.

Fig. 56 Border in de Priona tuinen (www.prionatuinen .com)

Hij past een eigenzinnige vormgeving toe, met een knipoog naar gevestigde tuinconventies. Henk Gerritsen verwelkomde ons niet. Terwijl we van tevoren toch zo aangenaam gecorrespondeerd hadden. Over tuinbezoek in het naseizoen dat stampvoetend van woede de tuin verlaat, beledigd door de uitgebloeide planten. Want meneer Gerritsen vindt dat verval erbij hoort, een eigen schoonheid heeft en van levensbelang is voor dieren. Een opvatting waarom andere bezoekers hem dan weer wenend van ontroering en dankbaarheid om de hals vallen. Tuinieren gaat niet alleen over "mooi", schreef hij me, het gaat vooral over "plezier hebben". Maar hoewel hij ons gezelschap een rondleiding had beloofd, sloeg hij op de vlucht bij de intocht van zo veel struise Groningse vrouwen. Wel had hij een onvergetelijk lekkere lunch (biologisch, met eetbare bloemen op vega-kaasbroodjes en bramensoep toe) voor ons laten klaarzetten. Zijn medewerkers excuseerden hem: "Henk doet eigenlijk nooit rondleidingen want daar heeft hij een gruwelijke hekel aan. Maar als hij het u beloofd heeft, kunt u hem eraan houden". Dus we sleepten hem erbij, de goede ziel, en er gebeurde tot mijn schrik precies wat hij beschreven had: sommige tuinclubleden vonden zijn manier van tuinieren een openbaring, maar anderen snapten er niets van, mopperden over de uitgebloeide planten, vonden de buxusknipsels maar raar. Daar heb ik van geleerd dat veel mensen alleen waarderen wat ze herkennen en begrijpen en dat de heersende mode daarbij een grote rol speelt.

Maar nu terug naar de slakken. Toen Els de Boer ons door haar tuinen rondleidde, rukte ze voortdurend links en rechts onkruidjes en uitgebloeide bloemen weg. En ze plukte slakken van de boomstammen af, van die mooie roze gestreepte. En vermorzelde die onder haar schoen. "Tuinieren is oorlog", verklaarde ze strijdlustig.

Voor Henk Gerritsen is tuinieren: spelen met de natuur. "Het onderhoud mag nooit verworden tot een gevecht. Wanneer dat dreigt te gebeuren doe ik iets niet goed. Planten die alleen met kunstmest of bestrijdingsmiddelen in leven kunnen worden gehouden horen niet in mijn tuin". In zijn tuin verbaasden we

ons over de reusachtig grote huisjesslakken. Het leken wel wijngaardslakken, maar die verwacht je in Zuid-Limburg en niet in Schuinesloot, Overijssel. We gingen het aan Henk vragen. Inderdaad, wijngaardslakken. Die had hij er zelf losgelaten en ze plantten zich vrolijk voort. "Want ik vind slakken zo leuk", zei hij, "met die malle ogen op steeltjes".

Nu mag u raden welke tuin ik het sympathiekste vond.

21. Natuur- en milieuagenda Zoetermeer

Coördinatie door Natuur- en milieu-Educatie Zoetermeer.

Deze agenda komt 4x per jaar uit. Opgave van excursies voor het tweede kwartaal 2005 vóór 15 september 2005 bij NME-team, telefoon 346 96 62

De agenda is voor het Kwartaalblad aangevuld met de excursies van Bomen Overleven

Internet: www.zoetermeer.nl

E-mail: M.J.Kester@zoetermeer.nl

tijd		Activiteit	Verzamelen	Kosten	Organisatie
wo/ za/ zo & feestdagen	13.00 16.00	Pony- of ezelrijden	Stadsboerderij De Balijhoeve	€ 0,50 per rit	De Balijhoeve 3620832
ma/wo en vr	10.30 14.30	Kaasmaken	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
ma 4 t/m t/m 29 juli vr	10.30 16.00	Dagje Stadsboerderij	Stadsboerderij Het Buitenbeest	€ 8,- € 6,50 m Speelmeerpaspoort	Het Buitenbeest 3520624 Aanmelden !
ma 1 t/m t/m 12 aug vr	10.30 16.00	Dagje Stadsboerderij	Stadsboerderij Het Buitenbeest	€ 8,- € 6,50 m Speelmeerpaspoort	Het Buitenbeest 3520624 Aanmelden !
di 5 t/m t/m 28 juli do	10.00 15.00	Dagje Stadsboerderij	Stadsboerderij De Balijhoeve	€ 8,- € 6,50 m Speelmeerpaspoort	De Balijhoeve 3620832 Aanmelden !
di 2 t/m t/m 11 aug do	10.00 15.00	Dagje Stadsboerderij	Stadsboerderij De Balijhoeve	€ 8,- € 6,50 m Speelmeerpaspoort	De Balijhoeve 3620832 Aanmelden !
vr	1-jul 22.30	Nationale Nachtvliedernacht	't Westpunt		IVN 3512378
zo	3-jul 14.00	Dagvlinderexcursie in het Westerpark	't Westpunt		IVN 3512378
di	5-jul 13.00 16.00	Doe-activiteiten broodjes bakken en kruidenboter maken (aanmelden!!)	Wijk tuin Voorweg en Zegwaartseweg	Speelmeerpaspoort € 1,-	NME 3469534
wo	6-jul 13.00 16.00	Doe-activiteiten broodjes bakken en kruidenboter maken (aanmelden!!)	Wijk tuin Noordhove, Broekweg en Rokkeveen	Speelmeerpaspoort € 1,-	NME 3469534
zo	10-jul 14.00	Tweeparkenwandeling	Van Westerpark, ingang Bisschopsberg over nieuwe brug naar Balijbos en terug (onder voorbehoud!)		IVN 3165583
za	17-jul 14.00 16.00	Bomen in Utrecht	Ledig Erf Utrecht bij de poort naast het Louis Hartloopercomplex		Bomen Over Leven 06 53759775 of F.van.den.Brink.1@Utrecht.nl
zo	17-jul 14.00	Excursie Geneeskrachtige kruiden	't Westpunt in het Westerpark		IVN 3165583

tijd			Activiteit	Verzamelen	Kosten	Organisatie
zo	24-jul	13.00	14.00	Rondleiding in de natuurtuin	't Westpunt in het Westerpark	Gratis Natuurtingroep 3416896/3211593
zo	24-jul	10.00	13.00	In de duinen zie je ze vliegen	restaurant "De Duinrand", Zandvoortselaan 130A	0172 518929 of info@alliantie-shantih.nl
wo	27-jul	19.00	20.30	Avondwandeling landgoed Clingendael	Brug over de tankgracht aan het einde van de Brienenlaan, Wassenaar	Bomen Over Leven Monique van den Broek en Geke Verspui
vr	29-jul	22.00		Excursie nachtvlinders en vleermuizen	't Westpunt in het Westerpark	IVN 3165583
za	30-jul	10.00	12.00	Op de fiets door natuurgebieden	Parkeerterrein Strand-Noord aan het eind van de Oosterweg te Ouddorp	Bomen Over Leven 0187 684079 tussen 18.00 en 19.00 uur of natuurgids_go@hotmail.com
zo	31-jul	13.30		Waterexcursie in De Leyens i.k.v. het Waterplan	Volkstuinen Zwaard-slootseweg De Veur/VTC	NME/IVN 3469662/9032
Wo	9-aug	13.01	16.01	Geitenkraam en geiten knuffelen	Rokkeveen	Het Buitenbeest 3520623
do	11-aug	13.00	16.00	Geitenkraam en geiten knuffelen	De Veur/VTC	Het Buitenbeest 3520624
do	11-aug	13.30	16.00	Creatief met bloemen	Wijk tuin Voorweg en Zegwaartseweg	€1,- Speelmeer-paspoort NME 3469534 Aanmelden!!
do	11-aug	21.00	23.00	Kampvuur en spelletjesavond	Wijk tuin Voorweg en Zegwaartseweg	NME 3469534
za	13-aug	14.00	15.30	Natuurlijk genieten in park Rusthout	Bokkenwei aan de Noordsingel tegenover parkeergarage Leidschenhage	Bomen Over Leven en IVN Ria Hoogstraat en Charlie van Marrelo
zo	14-aug	14.00		Vlinderexcursie	Stadsboerderij De Balijhoeve	IVN 3512378
di	24-aug	19.00	20.30	Open avond op de wijk tuin Zie krantenberichten	Wijk tuin Broekweg	NME 3469534
zo	28-aug	13.00	14.00	Rondleiding in de natuurtuin	't Westpunt in het Westerpark	Gratis Natuurtingroep 3416896/3211593
zo	28-aug	13.00	16.00	Open dag op de wijk tuinen Zie krantenberichten	Wijk tuin Rokkeveen en Voorweg	NME 3469534
ma	29-aug	18.30	20.00	Open avond op de wijk tuin Zie krantenberichten	Wijk tuin Noordhove	NME 3469534
za	3-sep	10.00	16.00	Dag van Palenstein met diverse activiteiten	Rakkersveld	NME 3469032
za	3-sep	20.30		Vleermuisexcursie in het Buytenpark Zie krantenberichten	Locatie volgt nog	IVN 3165583

tijd		Activiteit	Verzamelen	Kosten	Organisatie
zo	4-sep 13.00 16.00	Septembermarkt	Stadsboerderij Het Buitenbeest		Buitenbeest 3520624
do	8-sep 20.00	Vogellezing	Wijkpost Meerzicht Uiterwaard 29		Vogelwerkgroep 3163631
za	10-sep 10.00 17.00	Monumentendag	Stadsboerderij Het Buitenbeest		Buitenbeest 3520624
zo	11-sep 13.00 15.30	Ecokids	Stadsboerderij Het Buitenbeest	strippenkaart	IVN/Buitenbeest 3520624
za	17-sep	Week van de Vooruitgang (groen licht voor duurzame mobiliteit) Activiteiten in de Dorpsstraat en het Stadshart Sport en spelact, wandeltocht, autoloosloop gedeeld autogebruik Fietsact op buitenschoolse opvang Fiets naar je werk Schoolbrengactie			Voorlopig programma. Voor meer informatie zie krantenberichten. VMD 3210208 afd Milieu 3468442
zo	18-sep				
zo	18-sep 13.00 16.30	Workshop jam maken in het kader van 20 jaar	't Westpunt		IVN 3165583
zo	18-sep 13.00 16.00	Activiteiten ikv Autovrije zo	Stadsboerderij Het Buitenbeest		Buitenbeest 3520624
ma	19-sep	Natuurdwaaltocht door het Westerpark			Bomen Over Leven Rob Wiewel 079 3413905 tussen 19.00 en 20.00 uur of info@bomenoverleven.nl
ma	19-sep	Week van de Vooruitgang (groen licht voor duurzame mobiliteit) Activiteiten in de Dorpsstraat en het Stadshart Sport en spelact, wandeltocht, autoloosloop gedeeld autogebruik Fietsact op buitenschoolse opvang Fiets naar je werk Schoolbrengactie			Voorlopig programma. Voor meer informatie zie krantenberichten. VMD 3210208 afd Milieu 3468444
zi	20-sep				
wo	21-sep				
do	22-sep				
vr	23-sep				
za	24-sep				
zo	25-sep 13.00 14.00	Rondleiding in de natuurtuin	't Westpunt in het Westerpark	Gratis	Natuurtingroep 3416896/3211593
do	29-sep	Volgt nog Langere wandeling	Station Delft		IVN 3165583

Website IVN <http://home.wanadoo.nl/ivn.zoetermeer/index.html>
 Vogelwerkgroep <http://www.vwgzoetermeer.nl/>
 Gem Zoetermeer www.zoetermeer.nl klik op bezoekers, natuur en milieu

22. Namen

REDACTIE KWARTAALBERICHT

Taeke M. de Jong (3516599)
Johan Vos (023-5280231)
Marsmanhove 2 2726 CM Zoetermeer
Email T.M.dejong@bk.tudelft.nl

Kopij kan daar worden ingeleverd op floppy (platte tekst of Word).
Inleverdatum julinumnummer: eind september 2005.
Geschreven of getypte tekst een maand vóór deze datum inleveren.

Auteurs

Evelien van den Berg-den Hertog
079-3213445
Hans Bieze (penningm.) 079-3421351
Rob Bolle 079-3317697
Lodewijk van Duuren 079-3214149
Arno van Berge Henegouwen 079-3211952
Annet de Jong (voorz.) 079-3422924
Taeke de Jong (secr.) 079-3516599
Tilly Kester (plv. voorz.) 079-3412605
Marianne Ketting 0599-324586
Marco Lurks 079-3510523
Jan Parmentier 079-3162672
Ben Prins 0512-350300
Fred Reeder 079-3213612
Johan Vos 023-5280231
Peter van Wely 079-3520414

23. Ik wil ook lid worden

van de Natuurgroep Zoetermeer
O > als lid á € 15,- per jaar
O > als huisgenoot-lid á € 10,- per jaar
O > als donateur á € 5,- per jaar
de leden ontvangen dit blad,
donateurs alleen het januarinumnummer

van de KNNV + afdeling Zoetermeer
O > als lid á € 31,- per jaar
deze leden ontvangen dit blad, het landelijke
KNNV-blad Natura en korting op de KNNV-
uitgaven

.....
naam
.....
adres
.....
postcode
.....
telefoon
.....
Email
.....
handtekening

Kopij of opgave verzenden naar: Marsmanhove 2 2726 CM Zoetermeer of T.M.dejong@bk.tudelft.nl

24. Index

A12.....	6	Berg, Evelien van den	8	brede orchis	7
A12 afslag Oostweg	17	bermzuring.....	8	brede stekelvaren	10
aardappel	9	beukenbos	13	bronkruid	17
Abel Tasmanrede.....	20	bitter barbarakruid	4; 8	brosse melkdistel	8
acheta domesticus	23	blauwborst	18	bruin zandoojje	15
adoxa moschatellina	16	blauwborst	19	bruine glazenmaker	3
Adviesraad N&M	25	blauwe zeedistel	12	bruine kiekendief.....	19
akkerdistel	8	blauwvleugelsprinkhaan	24	bruine kikker.....	4
akkermelkdistel	12	bleke klapproos	14	bruine sprinkhaan	24; 25
Albert Schweitzersingel.....	17	blinde bij	4	bruine zandoojjes.....	3
Alblasserwaard.....	19	bloedcicades.....	18	bSR	21
Alphen	19	Bloemendaal.....	10; 13	buizerd	18
Amerikaweg	16	bonte piet.....	18	Buytenpark.....	9; 18; 19
appelboom	4	boomkruiper.....	4	Buytenparklaan	16
Balijbos.....	15; 19	boomsprinkhaan	22; 25	Buytenwegh	6
Balijhoeve.....	15	bosrietzanger.....	19	canadese gans.....	3
barbarakruid	4	bosveldkers	4	canadese ganzen.....	18
barnsteenslak.....	18	braamsluiper.....	12	Caprera	13
Benthuizerplas	18; 19	bramesprinkhaan.....	23	Centrum West	14; 17
Berg.....	2	brandweerkazerne.....	9	chorthippus albomarginatus	24

chorthippus biguttulus	24	Groen Platform	25	kleine veldkers	4
chorthippus brunneus.....	24	groene specht.....	18	Kleukers, Roy.....	21
chorthippus mollis	24	groene spechten.....	3	klimopereprijs.....	9
citroentje.....	4	groenling.....	18	kluwenhoornbloem.....	8
citroenvlinder	4	groot hoefblad.....	15	KNNV	25
cochlearia danica	16	Groot, Adri de	18	knolboterbloem	9
conocephalus discolor.....	25	grote beer	12	knopherik	16
cruciata laevipes	16	grote brandnetel	6	knopsrietje.....	24
dactylorhiza majalis subsp.		grote ereprijs.....	9	koekoek.....	8; 18; 19
praetermissa.....	17	grote groene sabelsprinkhaan		konijn.....	10
deens lepelblad.....	16	.....	23; 25	Koningshof	10
Delftsewallenwetering	7	grote keizerlibel	3; 21	koolzaad.....	22; 23
Den Haag	3	grote keverorchis	17	kortsprietten	22; 23
dikkopjes	12	grote vossenstaart.....	7	kraai	3
dodaars	12	grote waterweegbree.....	7	kraailook.....	6
doelsoorten	3	grote zilverreiger.....	18	kransmuur	3; 17
donkersporig bosviooltje	7	grutto.....	3	kekels.....	22
doornsprinkhanen	22	gryllotalpa gryllotalpa.....	23	kruidende boterbloem	8
Dorp.....	21	gulden sleutelbloemen.....	8	kruisbladwalstro	8; 16
drienerfmuur	10	Haarlem	10	kruldistel.....	8
duindoorn	11	haas	4	krulzuring	8
Duinlustweg.....	10	halsbandparkieten	3	kustsprinkhaan.....	24; 25
duinsabelsprinkhaan	23	hard zwenkgras	14	landkaartje	4
duist.....	7	harig vingergras.....	3	Lange land	20
egel.....	28	hazenpootje	12	Lange, Bob de.....	25
eik.....	9	heksenboter.....	19	langsprietten	22
els.....	13	herik.....	16	leptophyes punctatissima ..	22
Elswout.....	11	hertshoornweegbree.....	17	Leyens	3; 20
elzenbroek.....	13	hommelkoningin	4	lidrus.....	7
ereprijs.....	9	hondsdraf.....	6; 8	lidsteng.....	8; 12
ezelsoor.....	8	hondstong	10	Liefde, Wim de	6
fakkelgras.....	12	honingbij	4	liesgras.....	8
fitis	12; 18	hooibeestje	12	liggende klaver.....	14
Floraplas.....	15	Hospers Marcel	17	linaria repens	17
fritillaria meleagris	16	Hospers, Marcel	17	listera ovata	17
fuligo septica	19	Houtsingel.....	17	Lokale Agenda 21	25
geknikte vossenstaart	7	huiskrekel	23	look zonder look.....	4
gekroesde melkdistel	8	IJmuiden	12	look-zonder-look	6
gele kwikstaart	19	italiaanse aronskelk.....	6	Maarsenbroek.....	21
gele lis	13	IVN.....	25	maarts viooltje.....	6
gele morgenster	8	ivoorsnavelspecht.....	18	mahonie	10
gelobde maanvaren	13	jacobskruiskruid.....	8	maïs	9
geoorde fuut.....	18	Jong, Annet de	10; 14; 25	mannetjes-ereprijs	10
gestreepte leeuwenbek 14; 17		Jong, Annet de	17	mannetjesvaren	8
gevlekte scheerling	10	Jong-Ali Cohen, Ellen de	27	mansoor	7
gewone engelwortel	10	kapbeleid	7	meconema meridionale	22
gewone grootoorvleermuis.	21	karper.....	4	meconema thalassinum.....	22
gewone pad.....	18	kegelsilene.....	12	Meerzichtlaan.....	16
gewoon barbarakruid	8	Kennemermeer.....	11	melige bovist	4
gewoon spitskopje.....	24; 25	Kester, Tilly	3; 6	Middenduin	10; 12
gewoon zwavelkopje	4	Ketting, Marianne	28	mieren	3
gierzwaluw	12	kievit.....	9	mierikswordel	9
glad parelzaad.....	13	kievitsbloem.....	8	montia fontana	17
glad walstro	15	klein geaderde witje.....	4	muskuskruid.....	16
gladde ereprijs.....	10	klein jantje.....	4	muurleeuwebek.....	8
glimmerinktzwam	4	kleine bruine sprinkhaan.....	24	myrmeleotettix maculatus ..	24
golfsbaan.....	7	kleine bruine veldsprinkhaan		naaktslakken	28
grasmus.....	19	.....	24	nachttegaal	7; 12
graspeper	19	kleine karekiet.....	19	nachtsilene.....	12
grauwe wilg	4	kleine pimpernel	13	Nansenrede	20

Natuur- en milieu-Educatie		
Zoetermeer	30	
natuurdoeltypen	3	
Natuurtuin	7	
nijlgans	18	
nijlgans	3	
NME-team	30	
Noord-Aa	18	
Noord-Aareservaat	18	
Noordhovens plasjes	18	
oedipoda caerulea	24	
oeverlibel	21	
oeverloper	18	
oeverzalw	20	
oeverzegge	7	
Olaf Palmelaan	9	
ooievaar	3; 19; 20	
oorsilene	12	
Oosterheem	19; 20	
Oosterplas	13	
ossentong	10	
ossetong	8	
paarse dovenetel	6; 8	
patrijs	19	
pendelzweefvlieg	4	
penningkruid	6	
phanoptera falcata	22	
pholidoptera griseoptera ..	23	
pinksterbloem	4	
pitrus	15	
plantago coronopus	17	
Plas van Poot	21	
Plas van Wiegel	18	
platbuik	19	
Platform Groen	25	
platycleis albopunctata	23	
pluimzegge	13	
polycarpon tetraphyllum	17	
populier	4	
prachtschubwortel	3; 7	
Prielenbos	18	
Prionatuinen	28; 29	
raphanus raphanistrum	16	
ratelaar	24; 25	
Reeder, Fred	5	
Reeder, Fred	6; 7	
Reimsstraat	17	
reseda luteola	17	
reukgras	7	
ridderzuring	8; 10	
rietgors	12; 18	
rietorchis	15; 17	
rietzanger	12	
Rijnmondgebied	22	
robertskruid	8	
rode bosmier	3	
Rokkeveen	15; 17	
roodborsttapuit	18	
roodoogjuffer	3	
Rotterdam	21	
Roy, Louis le	28	
ruwe melkdistel	8	
sabelsprinkhanen	22; 23	
scherpe boterbloem	8	
scholekster	19	
Seghwaert	21	
segrijnslak	28	
shethand-pony	10	
sikkelsprinkhaan	22	
sinapis arvensis	16	
slakken	28	
slangenkruid	10	
smeewortel	9	
snoeibeeld	6	
snortikker	24	
Snowworld	8	
snuitzweefvlieg	4	
spanse dravik	3	
spanners	9	
sperwer	4	
sprinkhaanzanger	18	
sprinkhanen	21	
Stadshart	17	
Stadsnatuur Rotterdam, bureau	21	
Starink, Ben	9	
struiksprinkhaan	22; 25	
tapuit	19	
tetrix ceperoi	23	
tettigonia viridissima	23	
teunisbloem	8	
Thijssse's hof	13	
Thijssse's Hof	13	
tijm-ereprijs	9	
tjiftaf	4	
Tol, Marcel van der	20	
torenavalk	12	
trogglidkruid	10	
Tuijllsportpark	21	
Tuijllsportpark, van	3; 20	
tuinfluter	18	
tureluur	18	
tweekleurige vleermuis	21	
tweerijge zegge	6	
Utrecht	21	
veenmol	23	
veenwortel	8	
veldereprijs	9	
veldleeuwerik	19	
veldsprinkhaan	24	
veldsprinkhanen	22	
Vernedepark	6	
visdiefje	18	
vleugeltjesbloem	10; 13	
Vogelwerkgroep	25	
vogelwikke	15	
Voorweg	17	
Vos, Johan	17	
Vos, Johan ..	6; 14; 15; 16; 20; 21; 26	
vossenstaart	7	
vroege glazenmaker	21	
vroege haver	14	
Warffum	28	
watermunt	7	
waternavel	12	
waterviolier	12	
waterzuring	7	
Wely, Peter van	3; 16	
wespenorchis	15	
Westerpark	3; 6; 7; 17	
Westpunt	7	
wezel	4	
wijngaardslak	28; 30	
Wijnhoven, Hay	21	
wilde kievitsbloem	16	
Wildwaterbaan	21	
wilg	4	
winterkoninkje	4	
witte dovenetel	6	
witte waterlelie	7	
wouw	17	
zachte dravik	8	
zadelzwam	4	
zanddoddegras	10; 14	
zanddoortje	23; 25	
zeedorpenlandschap	11	
zeegroene rus	15	
zeelathyrus	12	
zeelt	4	
zeemelkdistel	12	
zeevenkel	12	
zeewolfsmelk	12	
zeggen	9	
Zoetermeer Oost	17	
Zoetermeerlijn	17	
zomerklokje	8	
zuidelijk spitskopje	3; 25	
zuidelijke boomsprinkhaan	22	
Zuid-Kennemerland	13	
zwartkop	4; 18	
zwerminktzwammetje	4	